

Jaarplan

24

25

Schoon
gezond &
gelukkig
Fryslân

Jaarplan

24

25

Schoon
gezond &
gelukkig
Fryslân

Colofon

Stichting Innovatiepact Fryslân
Turfmarkt 11
8911 KS Leeuwarden

+31 (0)58 760 19 00
info@ipf.frl

www.innovatiepact.frl

Inhoud

1 De Friese strategie	7
Ambitie: brede welvaart	9
Missies: schoon, gezond & gelukkig	9
Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta	12
Speerpunten	12
Vitale regio	22
2 Innovatiepact Fryslân	25
Strategisch Platform	27
Organisatie	27
Bestuur	27
Team	28
Programma's	30
Ontwikkelprogramma's	30
Uitvoeringsprogramma's	35
Begroting	41
Bijlagen	43
A Samenstelling	44
Bestuur	46
Directie	47
Partners	48
Netwerkregels	49
B Begroting 2024	50
C Acties 24/25	52

Preambule

Vanuit de kracht van samenwerking kan een 'mienskip' elke uitdaging en crisis aan. De laatste jaren lijken we in een stroomversnelling terechtgekomen. Crisissen buitelen over elkaar heen, net als de ontwikkelingen op het gebied van technologie, communicatie, mobiliteit en duurzaamheid. De complexiteit en vooral de snelheid waarmee veranderingen plaatsvinden, neemt steeds verder toe. De Griekse filosoof Heraclitus zei zo'n 2.500 jaar geleden al: *"de enige constante is verandering."* Alles is in verandering en er liggen grote uitdagingen. Altijd. Dat brengt veel goeds, maar is soms ook knap lastig. Een belangrijke basis voor succes, ligt in het goed kunnen omgaan met verandering(en) en daarvoor is er in Fryslân een samenwerkingspact genaamd Innovatiepact Fryslân (IPF).

IPF is hét economische samenwerkingsverband van ondernemers, onderwijs en overheden. Samen werken wij intentioneel en missiegedreven aan de Brede Welvaart op weg naar een schoon, gezond en gelukkig Fryslân, nu én voor toekomstige generaties. Daarmee zijn wij als regio óók in transitie.

Elkaar vinden is het adagium van IPF. Als Economic Board van Fryslân weten we elkaar te vinden en werken we gericht aan de Brede Welvaart vanuit één gedeelde Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta op weg naar een circulaire economie in 2030. Waar economie en onze leefomgeving uniek in samenhang zijn als onderscheidende en vitale regio in Europa. Op weg naar duurzame economische groei en maatschappelijke bloei.

Om dit bereiken werken we als collectief, als een vernetwerkte zwerm van ondernemers, onderwijs en overheden aan het vergroten van de innovatiekracht: waar (maatschappelijke) uitdagingen (economische) kansen worden. Dat geeft ontzettend veel energie. Daarbij helpt onze Friese nuchterheid en

doorpakkersmentaliteit. Met onze drive en zwermintelligentie werken we samen binnen Fryslân en daarbuiten op noordelijke, Nederlandse en Europese schaal. Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder. We hebben elkaar nodig en iedereen draagt bij. Fryslân is daarmee een krachtige speler in transitie met antwoorden voor de wereld!

In het jaarplan 24/25 hebben wij gerichte acties geformuleerd die mee-acteren op de snelheid die de omgeving van ons vraagt. Wij kijken uit naar enerverende jaren waar we met elkaar slagvaardig en met impact werken aan een schoon, gezond en gelukkig Fryslân. Dit kunnen we niet alleen. We zoeken daarbij actief de samenwerking op zowel binnen als buiten Fryslân. Investeren in een duurzame toekomst is tenslotte een opdracht voor ons allemaal. Wij nodigen iedereen uit om met ons mee te denken maar bovenal mee te doen aan het versterken van de Brede Welvaart!

Mede namens alle leden van het Strategisch Platform van Innovatiepact Fryslân.

BESTUUR

G.A. (Alex) van Dalen
R.F. (Friso) Douwstra
C.A. (Christina) Draaisma
A.P.W. (Abel) Reitsma
E. (Erica) Schaper
R.C. (Rients) Schuddebeurs
C.G.C.G. (Carlo) Segers

DIRECTIE

J.P. (Hans-Paul) van der Snee
H.J. (Hendrikus) Venema

De Friese strategie

Daar ligt hij in de zon: onze Blue Delta. Vanaf 30 kilometer hoogte zie je hem liggen tussen de Noordzee en de kust. Blauw omdat hij vanuit de ruimte letterlijk blauw kleurt. En Delta omdat hier letterlijk de verbinding ontstaat tussen de stromen van het zoete rivierwater, de zilte Waddenzee en de zoute Noordzee. Fryslân ligt centraal in de Blue Delta, wellicht "it moaiste plak fan de ierde."

Het land van water. Het zorgt voor leven, verbinding en groei. Het staat als blauwe levensader symbool voor ons streven naar een duurzaam sterk Fryslân waar toekomstige generaties goed kunnen wonen, werken en leven. Een levendig, aantrekkelijk Fryslân waar welvaart meer is dan economische groei. Op economisch en maatschappelijk gebied zorgen mondiale ontwikkelingen, zoals klimaatverandering en het tekort aan grondstoffen, en ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en gezondheid voor grote uitdagingen. Als Fryslân kunnen wij alleen een duurzame brede welvaart garanderen als wij deze uitdagingen omarmen en omzetten naar kansen naar aan een circulaire, sociale en inclusieve regio.

Afbeelding 1
Economische Samenwerkingsagenda
Blue Delta

Eeuwenlang pasten we ons leven aan op de krachten van het water en het landschap. Een diepe relatie die onze cultuur, onze industrie en ons leven nog altijd drijft. Misschien is het dat aanpassingsvermogen, die vindingrijkheid en mentaliteit van zelf, samen en doen die de inwoners van Fryslân tot de gelukkigste inwoners van Europa maakt. In Fryslân wachten we niet af, maar gaan we zélf en samen aan de slag om het juiste te doen: zelf samen doen. Waarbij we samen vernieuwen, van elkaar leren, verbinden én uitproberen.

Ambitie: Brede Welvaart

Ondanks lage scores op economische indicatoren scoort Fryslân hoog op tal van welzijnsindicatoren. Het financieel minder hebben, maar toch gelukkiger zijn (de Friese paradox): we zijn het beste bewijs dat de balans tussen gezonde economie en schone natuur mensen gelukkiger maakt.

Schone natuur, een gezonde economie, een gelukkig mens. Dat is voor ons de Friese definitie van Brede Welvaart. Waar welvaart, welzijn en welbevinden met elkaar in balans is. Fryslân is hét voorbeeld. Zo werkt voor ons de Brede Welvaart. Iedereen kletst erover, maar wij hebben het al voor elkaar. De bijzondere voorsprong die Fryslân heeft willen we versterken, zodat Friezen de meest gelukkige bewoners van Europa blijven. We gaan niet voor meer, maar voor beter. Brede Welvaart om te koesteren. Dit geven we vorm in onze Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta.

Missies: schoon, gezond & gelukkig

Het versterken van de Brede Welvaart is onze ambitie en is vertaald naar drie missies:

① Schone natuur: geïnspireerd door water

In 2030 is Fryslân een leidende regio in watervraagstukken. Van klimaatadaptatie en nieuwe technologie tot toerisme.

Water, een onmisbare levensbron. Wereldwijd. *'It lân van molke en wetter, van fierljeppen en skûtsjesilen'*. Met meer dan 10.000 hectare aan zeeën, meren, sloten en vaarten is Fryslân omringd door water en heeft het ons leven door de eeuwen heen bepaald. We hebben ons leven aangepast om één te zijn met het water en het landschap. De combinatie van water en vruchtbaar land heeft gezorgd voor gezonde voedselproductie. De kennis van water, bodem en van nieuwe technologieën die we hebben ontwikkeld biedt oplossingen voor de sterk toenemende vraag van schoon drinkwater en gezond voedsel. In 2030 bedraagt de wereldbevolking meer dan 7 miljard mensen. Zij moeten elke dag eten en drinken. Met een aantal mondiaal onderscheidende niches, ondernemingen en kennisnetwerken heeft Fryslân een sterke positie om oplossingen over sectoren heen - cross-sectoraal - te ontwikkelen en te delen met de wereld.

② **Gezonde economie: in een circulaire samenleving**

In 2030 is Fryslân de meest circulaire regio van Europa. Een bloeiende samenleving waar iedereen ertoe doet en mee kan doen, met zelfherstellend en opnieuw te gebruiken natuurlijk kapitaal van onze aarde.

Slim en spaarzaam omgaan met producten, componenten en grondstoffen om ook toekomstige generaties een welvarend perspectief te bieden. Dat is de kern van een circulaire economie. Fryslân staat voor een integrale aanpak waarin we ketens weten te sluiten en afval niet meer bestaat. We kennen alleen nog maar grondstoffen. Waar we zo zuinig mogelijk mee omgaan. Hoogwaardig in onze eigen kringloop. Ook zetten we in op duurzame energie, bodem- en waterkwaliteit en -kwantiteit, biodiversiteit, sociale inclusie, vitaliteit, gezondheid en welzijn. We willen dat iedereen de kans krijgt om met voldoening deel te nemen aan de mienskip. Iedereen kan circulair handelen en meedoen. De schaalgrootte, de korte lijnen, de aanwezigheid van industriële ketens én dat het in het DNA van de Fries zit om bij te willen dragen aan het grotere geheel, maken Fryslân het ideale proefgebied. Om circulair te leven, te werken en te vernieuwen.

③ **Gelukkige mens: in een verbonden platteland**

In 2030 is de Friese mienskip betrokken en verbonden in dorpen en steden. Het zorgt ervoor dat we ons de gelukkigste mensen van Europa voelen.

In Fryslân gaan we voor Brede Welvaart, wat in grote lijnen de optelsom is van welzijn, welbevinden en welvaart. Op weg naar een circulaire economie kan ons daarbij helpen als deze in balans is met de natuur en de mienskip. Waar we toewerken naar een bloeiende samenleving met zelfherstellende en opnieuw te gebruiken capaciteiten van onze aarde. Door haar egalitaire en verbonden samenleving kan Fryslân deze transitie doormaken. Het web van activiteiten waarin iedereen kan meedoen, zorgt voor een noodzakelijke verbinding tussen technologische en maatschappelijke innovatie. Deze verbinding maakt Fryslân het ideale proefgebied om circulair te leven, te ondernemen en te leren. Op allerlei plekken is deze energie al lang voelbaar zoals bij ondernemers, onderwijs, overheden en de honderden burgerinitiatieven die Fryslân rijk is. Zo kunnen we aan deze missie voldoen en blijven we in Fryslân de meest gelukkigste inwoners van Europa.

Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta

Met de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta werken ondernemers, onderwijs en overheden missiegedreven aan de Brede Welvaart om in 2030 Europese koploper te zijn in de circulaire economie. Hierin verbinden we de maatschappelijke opgaven en transitie met de economische kansen voor Fryslân met als doel innovatie en impact te creëren. Een schoon, gezond en gelukkig Fryslân.

Onze agenda richt zich op het versterken van Fryslân als een vitale regio waar je goed kunt leven, ondernemen en leren met daarbij een langetermijnfocus op onze 6 economische speerpunten. De basis komt voort uit de 'European Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation' (RIS3), waarbij we de 17 'Sustainable Development Goals' (SDG's) van de Verenigde Naties gebruiken als kompas.

De Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta is onze routekaart en richt zich op de stuwende economische sectoren (duurzaam verdienvermogen). Dit zijn de speerpunten: AgroFood, Water Technology, High Tech Systems & Materials, Circular Materials, Maritime Technology en Tourism & Hospitality. Het doel is tweeledig: toewerken naar (inter)nationaal onderscheidend duurzaam verdienvermogen aan de ene kant en het realiseren van oplossingen voor maatschappelijke opgaven aan de andere kant. Dit doen we door middel van het bevorderen van missiegedreven cross-sectorale innovatie, versterking van het scheppend vermogen van Fryslân, publiek en private research & development en stimulering van nieuw ondernemerschap om zo antwoord te kunnen geven op de urgenties van de toekomst.

In Fryslân kiezen we daarbij voor slimme kwalitatieve groei met een goede balans tussen stuwend en verzorgende sectoren (voorzieningen en diensten) in de context van een dalende beroepsbevolking. Juist in Fryslân zal daarom vernieuwing en leefbaarheid hand in hand gaan. Het gemiddelde verdienvermogen per fulltime-equivalent (fte) hierbij een belangrijke indicator en vraagt versterking van ondernemerschap, hoogwaardige kennis, wendbaar vakmanschap, digitalisering en meer internationalisering. Al deze ontwikkelingen zeggen in Fryslân maar weinig als deze niet gepaard gaat met een hoge participatiegraad, een goede bereikbaarheid, sterke wendbaarheid voor iedereen, een gezond werkloosheidspercentage en een sterke burgerparticipatie.

Speerpunten

①

AgroFood

We laten zien dat we als Fryslân in 2030 nog steeds een Europese speler zijn en ervoor hebben gezorgd om dat te blijven. We brengen een transitie op gang waarin we de stap zetten van bulkproducent naar nutriëntenspecialist. Van lage-kostprijs-producent naar toegevoegde-waarde-leverancier. Zo zorgen we ervoor dat er duurzaam geproduceerde gezonde producten beschikbaar komen die een bijdrage leveren aan de noodzakelijke transitie naar de gezonde mens. Fryslân kent vele grondsoorten en door onze kennis

en kwaliteit van de landbouw, de daarmee samenhangende technologische kennis en internationale verbindingen kunnen we deze transitie samen vormgeven met toekomstperspectief voor iedereen in balans met onze prachtige omgeving.

Missie

Op weg naar een gezond Fryslân door het versterken, specialiseren en verduurzamen van de historisch sterk aanwezige voedselketen; van primaire productie en verwerkers tot distributie, retail en de consument.

Propositie

Innovatiepact Fryslân werkt vanuit het Europese programma 'Caring for Soil is Caring for Life' samen met de noordelijke ondernemers, onderwijs en overheden. Vanuit dit programma werken we gezamenlijk aan de ambitie om Europees koploper te worden in de transitie van bulk naar nutriënten. Van voedsel naar voeding. Daarmee dragen we bij aan de maatschappelijke opgaven en het verdienvermogen. Het programma richt zich op vier duurzame business proposities:

- *Gezonde mens*: preventief en ondersteunend effect van voeding op gezondheid;
- *Gezonde bodem*: circulerend en bufferend effect van de bodem;
- *Duurzame teelt*: klimaatneutrale teelsystemen en duurzaam bodembeheer;
- *Duurzame technologie*: emissieloze en datagedreven productie (agri) en klimaatneutrale en nutriënt-milde conserveringstechnologie.

We zoeken daarin nauwe samenwerking met de andere noordelijke provincies (inclusief Flevoland). Het uitgangspunt is om de keten (van bodem tot bord) zo in te richten dat de voedingsstoffen die een mens nodig heeft centraal komen te staan: micronutriënten, eiwit en vezels. Er is toegewerkt naar één noordelijke innovatieagenda voor AgroFood. Hier zijn twee focuspunten uit voortgekomen waar Fryslân zich op wil onderscheiden en doorontwikkelen: de gezonde circulerende bodem en duurzame technologieën. Binnen de noordelijke samenwerking zetten we in het Friese ecosysteem specifiek (naast de vele kleinere en grotere initiatieven) in op vijf acties:

- *Sûne Grûn Coalitie*: werkt aan nieuwe transitie modellen voor een robuuste landbouw waarbij een gezonde bodem centraal staat (Fries bodemstatuut). Cruciaal daarbij is het eigenaarschap van de grond-eigenaren. Het programma richt zich daarbij op drie verbonden routes:
 - De nieuwe kringloop tussen stad en platteland;
 - Het technologisch transitiepad;
 - Het transitiepad natuurinclusief.
- *Bodemcampus/Frisian Agriculture Soilution Centre (FASC)*: het ontwikkelen van een sterke internationaal onderscheidende kennis- en onderwijsinfrastructuur in nauwe aansluiting met de Watercampus. Met deze kennisagenda en kennisinfrastructuur realiseren we een samenhangend onderzoek, onderwijs en voorlichtingsagenda voor een gezonde natuurlijke bodem. Hierbij zorgen we dat we kennis en kunde bundelen in een Bodemcampus met vele sterke fieldlabs (o.a. Biosintrum) in de regio waar toonaangevend wetenschappelijk en toegepaste kennis is samengebracht;

- *Programma Sluiting Nutriënten Kringlopen (SNuK)*: is gericht op het herstellen van de kringloop tussen maatschappelijke consumptie en bodem. Het uitgangspunt is efficiënter gebruik te maken van (micro)nutriënten en zoetwater in het landbouw- en voedingssysteem, kunstmestgebruik maximaal te verminderen en een andere keten- en economische positie voor boeren te realiseren door de kringloop van compost tot humane excretie weer te sluiten. Fryslân wordt het één van de meest vooroplopende fieldlabs van Europa (o.a. Spoordokgebied in Leeuwarden);
- *Duurzame Food*: een sturend, industrieel netwerk van leveranciers en gebruikers van technologie waarmee CO₂-emissie gereduceerd kan worden in food (denk aan zuivel en/of bakkerij) en nutriënten vanuit de grondstof (denk aan melk en/of granen) behouden kunnen blijven voor de gezonde mens. Deze actie kent een onderliggend programma met drie sporen, te weten:
 - Educatie met modules op mbo-, hbo- en wo-niveau;
 - Innovatie met projecten van 2-, 5- en 10-jaar horizon;
 - Demonstratie met faciliteiten op pilotschaal (o.a. Food Applicatie Centrum), demoschaal (o.a. Bakery Sweet Centre) en praktijkschaal (o.a. individuele bedrijven);
- *Duurzame Tech*: een sturend, industrieel netwerk van leveranciers en gebruikers van technologie (o.a. Dutch Dairy Centre) waarmee N-emissie in de melkveehouderij gereduceerd kan worden en nutriënten circulair aangewend kunnen worden voor de gezonde bodem. Deze actie kent een onderliggend programma met drie sporen, te weten:
 - Educatie met modules op mbo-, hbo- en wo-niveau;
 - Innovatie met projecten met 2-, 5- en 10-jaar horizon;
 - Demonstratie met faciliteiten op pilotschaal (o.a. labs van Van Hall Larenstein), demoschaal (o.a. Dairy Campus) en praktijkschaal (o.a. fieldlabs met meerdere melkveehouderijbedrijven).

Deze programma's zijn onderdeel van de Noordelijke AgroFood strategie en fundament in de realisatie van het sociaaleconomisch perspectief in het Fries Programma Landelijk Gebied (FPLG).

Actie 1

In 2024 en 2025 wordt er uitvoering gegeven aan de ontwikkel- en investeringsagenda voor AgroFood met de focus op de gezonde bodem en duurzame technologie. Vanuit dit Friese perspectief zal er opgebouwd worden naar een Noordelijke propositie met een sterke verbinding naar de landelijke en Europese agenda's. Daarnaast wordt er uitvoering gegeven aan de programma's: Sluiting Nutriënten Kringlopen, Bodem Campus en Sûne Grûn. In 2024 en 2025 zijn de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- Het netwerk Sûne Grûn heeft zich definitief gevestigd. Boeren en grootgrondbezitters hebben met elkaar het bodemstatuut onderschreven en de drie transitieprogramma's zijn operationeel gestart;

- De Bodemcampus is duurzaam gestart met een landelijke positie;
- De fieldlabs die bijdragen aan het sluiten van de nutriëntenketen (Biosintrum, Spoordok Leeuwarden en het DNA-lab) zijn meerjarig gefinancierd;
- Er is een duurzaam netwerk van faciliteiten van pilots tot praktijkschaal op gebied van duurzame voeding en duurzame tech.

② Water Technology

In 2030 is Fryslân wereldwijd een leidende regio in water- en deltagerelateerde onderwerpen. Van klimaatadaptatie en nieuwe technologie tot toerisme

Missie

Wie water zegt, zegt Fryslân. Onze missie is een mondiale kennisspeler te zijn op het gebied van Water Technology. De volledig ingerichte watertechnologieketen is een internationaal voorbeeld waar missiegedreven onderzoek (Wetsus), toegepast onderzoek (Centre of Expertise Water Technology) en ondernemers (Water Alliance) samenwerken. De komende jaren zetten we verder in op de doorontwikkeling van de Watercampus.

Propositie

We zetten verder in op het versterken van de cross-sectorale verbanden in onder andere: energie (waterstof en blauwe energie), agrofood (bodem en eiwittransitie), circular materials (plastics en groene chemie). De koppeling bodem en water is een belangrijke ontwikkeling voor Fryslân waar we willen toewerken naar een bodemcampus in analogie met de Watercampus. Verder zetten we in op de aansluiting met de noordelijke waterstofagenda en de agenda eiwittransitie.

Actie 2

In 2024 en 2025 zal er worden ingezet op het stimuleren en verbinden van een gedragen samenwerking tussen kennispartners in de koppeling tussen bodem en water tot een volwaardige Bodem Campus (zie ook speerpunten AgroFood). Verder zal er worden toegewerkt naar een structurelere aansluiting met de Noordelijke waterstofagenda en aansluiting met het programma Fascinating en de agenda voor de eiwittransitie (zie ook speerpunt AgroFood). In 2024 en 2025 zijn, naast de Watercampus Actieagenda, de volgende zichtbare resultaten geboekt vanuit de kracht van de Watercampus als 'enabler' voor andere sectoren, door de ontwikkeling van:

- Een cross-sectorale innovatie tussen water en circulaire plastics;
- Een cross-sectorale innovatie tussen water en bodem;
- Een cross-sectorale innovatie tussen water en waterstof;
- Een cross-sectorale innovatie tussen water en de gastvrijheidssector.

3 High Tech Systems & Materials

In 2030 is Noord-Nederland één van de vier spelers in de ruit van de Nederlandse techregio's en draagt de regio volop bij aan de internationale concurrentiepositie van Nederland als belangrijke Europese speler in de Smart Industry. Op basis van de ontwikkelde strategische roadmap ontwikkelt het Innovatiecluster Drachten door naar een bredere Industrie 5.0 agenda. Zo creëren we een optimaal vestigingsklimaat voor ondernemers en talenten met Drachten als belangrijk kristallisatiepunt van innovatie, research & development en hoogwaardig vakmanschap.

Missie

Er is gekozen voor Autonomous Systems als onderscheidende specialisatie. In de landelijke positionering van de noordelijke Smart Industry koppelen we onderzoek en onderwijs (van vakmanschap/middelbaar beroepsonderwijs, tot wetenschappelijk onderzoek) sterk aan het Innovatiecluster Drachten.

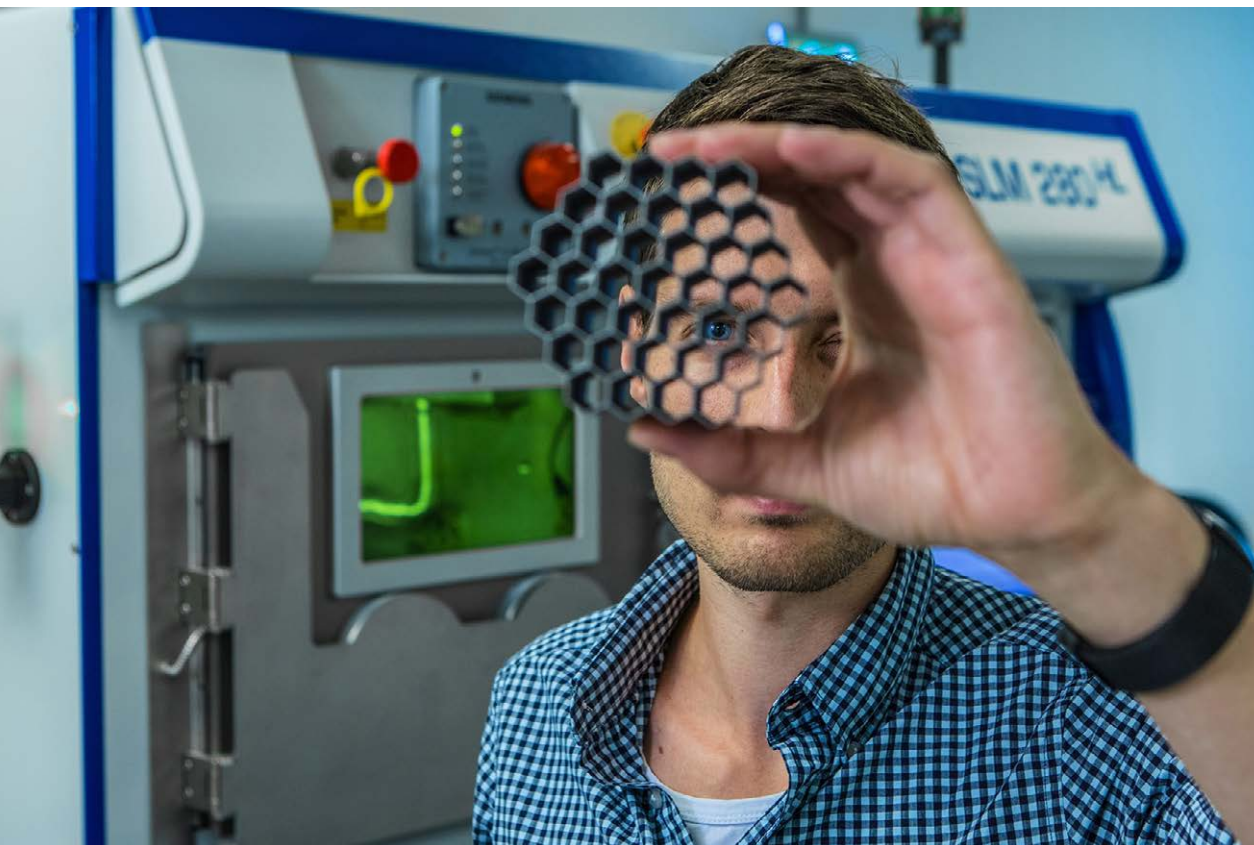
Propositie

Er is een meerjarige (triple helix) routekaart opgesteld waarin diverse acties zijn uitgewerkt op het gebied van: netwerken, leiderschap, intermediaire dienstverlening, talent, kennis, financiering, hardware en randvoorwaarden. Op het gebied van onderwijs en onderzoek is de ambitie om een bedrijfsschool, de instrumentenopleidingen en het Institute for Autonomous Systems te vestigen in Drachten. Daarnaast wordt er gewerkt aan Europese samenwerking door het benutten van het netwerk van de European Digital Innovation Hub, Artificiële Intelligentie Coalitie Noord-Nederland en het vormen van een coalitie voor Autonomous Systems.

Actie 3

In 2024 wordt de roadmap verder geoperationaliseerd in verschillende ontwikkel- en investeringsagenda's met extra aandacht voor de koppeling met de kennispartners en de ontwikkeling van de vestigingsvoorwaarden met de overheden. Daarnaast zal er verder gebouwd worden naar een internationaal netwerk en Europese samenwerking door het benutten van het netwerk van de European Digital Innovation Hub, de Artificiële Intelligentie Coalitie Noord-Nederland en het vormen van een coalitie op Autonomous Systems. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- Realisatie van de eerste werkelijk vorming van het Centre for Autonomous Systems en een structurele in bedding in de Universiteit van het Noorden programmering;
- Realisatie van een sterke verbinding met vakmanschap (middelbaar beroepsonderwijs) door het vormen van een bedrijfsvakschool en een instrumentmakerij;
- Realisatie van een ontwikkelproces bij 60 Friese midden- en kleinbedrijven in het kader van de European Digital Innovation Hub.

4 Circular Materials

In 2030 is Fryslân de meest circulaire regio van Europa. Er vindt een transformatie plaats op het gebied van energie, landbouw, water en grond: schone technologie voor een schoon milieu.

Missie

Afval en verspilling zijn taboe binnen de vele initiatieven rondom het thema Circular Materials in Fryslân. We zetten in op circulaire plastics. In Chemport Europe en de Greenwise Campus werken we aan het circulair maken van plastics: van materiaal, naar toepassingen, collectie, sortering, recycling en hergebruik. In noordelijk verband werken we samen aan een sterk cluster rondom groene chemie. De toekomst van de bouw is herbruikbaar, duurzaam, gezond en grotendeels biobased. Dat vraagt om ketensamenwerkingen van boeren, bouwers en overheden. We zetten in op teelt, verwerking in het design en de toepassing van biobased materialen in de bouw. Zo zorgen we voor verduurzaming van de bouw, meer CO₂-opslag en nieuwe werkgelegenheid. Naast isolatie kunnen biobased grondstoffen andere toepassingen krijgen die meer toegevoegde waarde leveren. Fryslân wil de Europese hub worden voor biobased materialen.

Propositie

Fryslân sluit zich aan bij de noordelijke agenda's om zoveel mogelijk ondernemers te verbinden aan de ambitie om Europese topregio voor groene chemie en circulaire plastics te worden. We zetten als provincie in op hoogwaardige scheiding/sortering (rendement en kwaliteit) en design/constructie. Daarnaast richten we ons op biobased materialen met sterke ketensamenwerkingen en nieuwe verdienmodellen.

Actie 4

In 2024 en 2025 blijven we via Chemport Europe en de Greenwise Campus aangesloten bij de noordelijke ontwikkeling rondom circulair maken van plastics. Verder zal er een meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda voor biobased materialen worden opgesteld in nauwe samenwerking met Vereniging Circulair Fryslân, waarbij we o.a. inzetten op nieuwe verdienmodellen en biobased bouwen. In 2024 en 2025 zijn de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- In 2024 is de Friese ontwikkelagenda Circular Materials vertaald naar een meerjarige financieringsstrategie en actieprogramma's. Voor de circulaire materialen werken we aan de volgende ambities:
- Fryslân heeft een strategische positie in de feedstock van circulaire materialen door een sterk marktaandeel en de hoogste recyclegraad van Nederland;
- Een versterkte keten gericht op hoogwaardige toepassing van circulaire materialen (meer toegevoegde waarde per kg materiaal);
- Een maximale toepassing van biobased materialen in de realisatie van 17.500 woningen in Fryslân;
- De Friese overheden zijn landelijk koploper in toepassing van circulaire materialen in haar inkoopbeleid.

5 Maritime Technology

Fryslân heeft de ambitie om toe te werken naar een volledig duurzame maritieme keten in 2030. Daarnaast heeft Fryslân de ambitie in het verduurzamen van de pleziervaart gericht op de elektrificatie in het Friese merengebied.

Missie

Er is gekozen voor emissieloosheid en circulariteit als onderscheidende specialisatie. De Friese maritieme keten willen we zo goed mogelijk koppelen aan de noordelijke maritieme keten door de doorontwikkeling naar de Maritime Board Northern Netherlands. Om zo innovatie, structuurversterking en financiering mogelijk te maken via landelijke en Europese kennis- en innovatiefondsen.

Propositie

Fryslân wil zich onderscheiden langs drie lijnen:

- *Green shipping*: schone, slimme en functionele schepen en jachten (emissieloze levenscyclus). Door slim ontwerp, geïnspireerd door de natuur (vorm, sterkte en materialisatie), door gebruik te maken van natuurlijke duurzame bronnen in het energiespectrum (thermiek, licht, wind en water) en door in te zetten op het toepassen van lichte constructies en materialen;
- *Circular shipping*: duurzame en circulaire maritieme keten door modulair en circulair te ontwerpen en te bouwen (staal en composieten), zodat ook duurzamere en levensverlengende aanpassingen gedaan kunnen worden tijdens de levenscyclus van schepen en jachten, en hergebruik mogelijk is

- aan het einde van de levenscyclus;
- *Smart shipping*: veilige en slimme maritieme keten, door in te zetten op technologie en digitalisering als drager van ontwerp, bouw en levensduurverlengende oplossingen. Daarnaast kan het een oplossing zijn voor de schaarste op de arbeidsmarkt en biedt het kansen vanuit het oogpunt van veiligheid (cybersecurity) en continuïteit (onbemand varen).

Er is een agenda ontwikkeld samen met ondernemers, onderwijs en overheden in de ontwikkeling van het speerpunt Maritime Technology. Daarnaast zetten we erop in om vanuit kennis een onderwijs- en onderzoeksagenda op te stellen langs twee sporen:

- *Research, Development & Innovation (RD&I) agenda*: waarin onderwijs- en onderzoeksinstituten samen met de sector werken aan een kennisontwikkeling die bijdraagt aan de transitie;
- *Aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt*: zodat toekomstige generaties goed worden opgeleid en de beoogde transitie in de sector daadwerkelijk kan worden gerealiseerd.

Actie 5

Begin 2025 zal er een meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda voor het speerpunt Maritime Technology worden opgesteld die aansluit bij de Maritime Board North Netherlands. Daarnaast heeft Fryslân de ambitie om te werken aan een Europees programma Fryske Marren 3.0 gericht op de elektrificatie van het Friese merengebied. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende resultaten geboekt:

- Friese ondernemers en onderwijsinstellingen zijn aangesloten op de noordelijke en landelijke netwerken en participeren mee in grotere fondsen en programma's om de 3 strategische lijnen en daarmee de toekomst van de Friese Maritiem te realiseren;
- De Provincie Fryslân heeft samen met de gemeente Súdwest-Fryslân haar plannen (inhoudelijk/financieel) gereed voor de elektrificatie van het Friese merengebied (infrastructuur) uitgewerkt. Daarmee wordt dit het grootste Europese fieldlab voor de elektrificatie van de pleziervaart.

6 Tourism & Hospitality

In 2030 hebben Friese inwoners profijt van een 'slimme groei' van het toerisme, wat zorgt voor een prettige en gezonde woon- en leefomgeving en levert een bijdrage aan het behoud van natuur- en cultuurerfgoed en toekomstbestendige banen in een veranderende economie.

Missie

Economisch gezien is de gastvrijheidssector een belangrijke sector met een omzet van circa € 1,5 miljard. De sector levert een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid. De bezoekers zorgen voor draagkracht van voorzieningen. Lokale horeca, cultureel aanbod en recreatieve voorzieningen dragen niet allen bij aan de mogelijkheden voor Friezen om in hun eigen omgeving te recreëren, maar ook te wonen. Hiermee draagt de sector bij aan de leefbaarheid in Fryslân.

Ondernemers, onderwijs en overheden werken vanuit de zeven principes voor 'slimme groei', waarbij de focus ligt op seizoensverlenging, cross-sectorale innovatie, verduurzaming, kwaliteitstoerisme en toegankelijkheid voor iedereen. Hiermee draagt het gastvrijheidsdomein bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken en dient het Fryslân en de Friezen.

- *Integraal*: de samenhang met de leefomgeving en andere sectoren wordt versterkt;
- *Inclusief*: iedereen heeft toegang tot kwalitatieve en betaalbare vrijetijdsactiviteiten in de eigen regio;
- *Duurzaam en circulair*: er wordt positief bijgedragen aan de grote energie- en grondstoftransities;
- *Beleefbaar landschap*: we stellen de beleving van de mens centraal en we koesteren en versterken het landschap bij de transitie van het landelijk gebied;
- *Vakmanschap*: gastheerschap ontwikkelen als ambacht en carrière om trots op te zijn;
- *Passend bij Fryslân en de Friezen*: Fryslân aantrekkelijk voor de Friezen zelf en waar Fryslân sterk in is;
- *On brand*: passend in de merkpositionering, zoals die voor Fryslân als geheel wordt ontwikkeld.

Propositie

Concreet betekent dit dat we streven naar:

- Een gastvrijheidssector die vitaal is en klaar is voor de toekomst (kwalitatief, innovatief, duurzaam en inclusief) en zorgt voor toekomstbestendige banen voor alle groepen in Fryslân;
- Een gastvrijheidssector die bijdraagt aan het behoud en de ontwikkeling van cultuur- en natuurerfgoed. Die de kwaliteit, omvang (en beleving) van het Friese landschap en natuur- en cultuurerfgoed versterkt. We zetten in op Fryslân als de fiets- en waterbestemming van Nederland;
- Een gastvrijheidssector die bijdraagt aan een prettige en gezonde woon- en leefomgeving. Die bijdraagt aan de leefbaarheid, het behoud van de nummer één positie van meest gelukkige inwoners van Europa en de instandhouding van het voorzieningenniveau in onze provincie.

Actie 6

In 2024 en 2025 zal er uitvoering gegeven worden aan het beleidsprogramma Gastvrij Fryslân 2028 waar ondernemers, onderwijs en overheden samen invulling geven aan de 7 principes van slimme groei. Samen met Marrekrite, Merk Fryslân, Fries Planbureau en IPF gaan we toewerken naar één 'Huis voor de Gastvrijheid' waarin deze organisaties samen met de overheden en het onderwijs samenwerken aan slimme groei. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- De gastvrijheidssector is de mede oplosser van maatschappelijke vraagstukken. Denk bijvoorbeeld nieuwe verdienmodellen voor boeren en natuurorganisaties. De sector zit stevig aan tafel bij de gebiedstafels en zet in op het versterken van de belevingskwaliteit en nieuwe (cross-sectorale) verdienmodellen;
- Fryslân is in 2025 de fiets- en waterprovincie van Nederland en is de meest duurzame en circulaire Europese topbestemming. Waar je kunt wonen en recreëren op het water. Waar we energie uit water halen. Ons voedsel op water verbouwen. Het zuiverste drinkwater hebben. Waar stad en platteland via water met elkaar verbonden zijn. Waar onze ov-knooppunten met het water verbonden zijn. Daarvoor willen we de kracht van water en het (be)leven van het water meer prominent doorontwikkelen en cross-sectoraal te versterken als de mooiste Europese waterbestemming (ons Blauwe Goud);
- Werknemers in de gastvrijheidssector blijven langer en jaarrond in de sector werkzaam of combineren het werk in de gastvrijheidssector met een andere sector, zoals de zorg. Hiervoor gaan we bij- en omscholingsprogramma's aanbieden.

Vitale regio

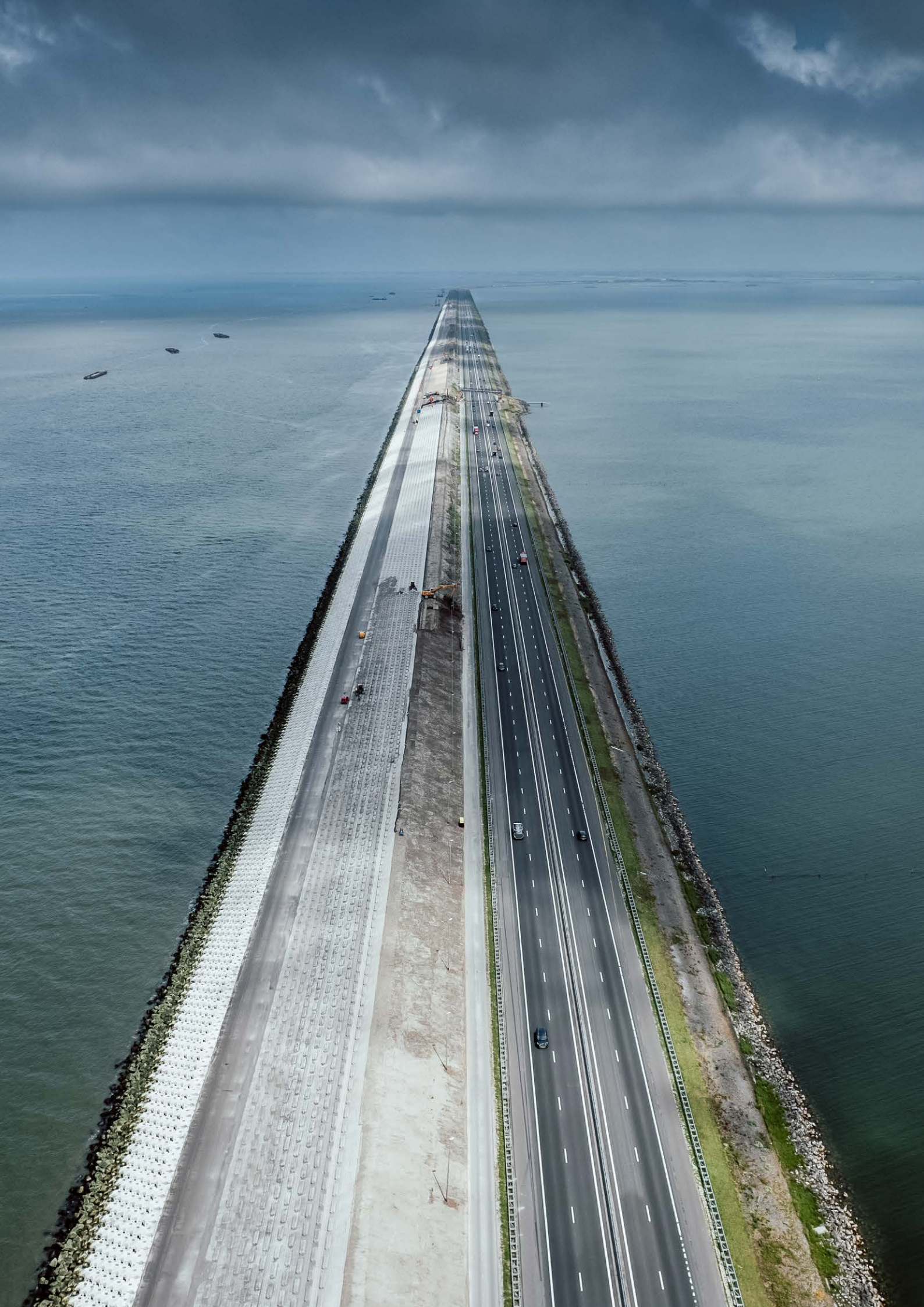
De 'iepen mienskip' kenmerkt zich door snelle verbindingen en een actiegerichte houding met ruimte voor het experiment. Oprechte samenwerking en een cultuur van betrokkenheid, betrouwbaarheid en loyaliteit. Met zorg voor de ander én voor toekomstige generaties. Dankzij de eeuwige verbondenheid met ons landschap is er in Fryslân een sterk organiserend vermogen en gemeenschapszin met veel kleinschalige midden- en kleinbedrijven en een sterke kennisinfrastructuur. De basis en de kurk van de welvaart waar Fryslân op drijft. De Friese economie kan alleen succesvol zijn als wonen, werken, leren en recreëren een hoge kwaliteit kent. Waar ruimte is om prettig te wonen. Schone lucht te ademen. Om te bewegen, te sporten en te ontmoeten. Maar ook ruimte om te denken en om te leren. Een goed onderwijs- en vestigingsklimaat met voldoende culturele en maatschappelijke voorzieningen. Een regio die goed bereikbaar is zowel fysiek als digitaal. Dit zijn belangrijke bouwstenen voor een vitale regio. Ondernemers, onderwijs en overheden werken gezamenlijk aan deze essentiële bouwstenen zodat Fryslân een fijne plek blijft om te leven, te ondernemen en te leren.

In een vitale regio moeten de voorwaarden voor leven, ondernemen en leren optimaal zijn. Dat vraagt om een heldere kansenkaart voor Fryslân in lijn met het rapport 'Elke regio telt!' Het IPF werkt met ondernemers, onderwijs en overheden samen aan het versterken van deze Fryslân als vitale regio. Dit doet elke partner zelf maar ook als collectief. Hierbij zetten we in op de volgende ambities:

- *Leven:* de aantrekkelijkheid van het leven in Fryslân maken we nog zichtbaarder voor de rest van Nederland en daarbuiten. Daarbij dragen we actief bij om deze vitaliteit te behouden en te versterken door een sterk cultuuraanbod en cultuursector, een levendige gastvrijheidssector en goede woonvoorzieningen, bereikbaar (fysiek en digitaal) voor iedereen, nieuwe antwoorden op duurzame mobiliteit en een nauwe verbinding met het landschap en de natuur. Een vitaal Fryslân waar het goed wonen en leven is;
- *Ondernemen:* in Fryslân stimuleren we ondernemerschap door een sterk vestigingsklimaat en goede bereikbaarheid (fysiek en digitaal). Daarmee werken we actief aan de bevordering van ondernemerschap in de sterk stuwende bedrijven en startups, maar ook in de belangrijke verzorgende economie (zorg-, retail-, gastvrijheid- en culturele- en maatschappelijke sectoren) die dorpskernen en steden vitaal houden. Daarbij reageren we proactief op dalende beroepsbevolking door de mogelijkheden van digitalisering breed in te zetten en de arbeidsmarkt optimaal aantrekkelijk te maken. Een Fryslân met een veerkrachtig midden- en kleinbedrijven als motor van onze economie;
- *Leren:* in Fryslân werken we aan de wendbaarheid van elk mens een leven lang in een gezonde, duurzame en inclusieve maatschappij. In Fryslân wordt elk talent gezien en kan iedereen meedoen. In Fryslân zijn we open en verbinden we ons met de rest van de wereld en zijn we gastvrij voor mensen die hier komen. Een Fryslân met excellent onderwijs en onderzoek waar iedereen zich een leven lang kan ontwikkelen.

Bosk is een van de projecten van cultuurtriënnale Arcadia in 2022 in coproductie met de gemeente Leeuwarden (Foto: Ruben van Vliet)

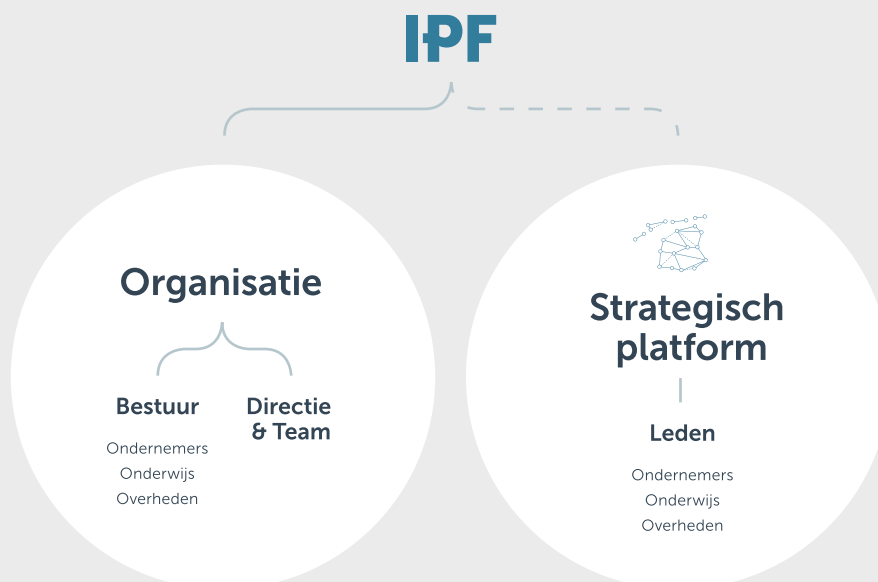

Innovatiepact Fryslân

Stichting Innovatiepact Fryslân (IPF) is de Economic Board van Fryslân en bestaat uit een strategisch platform en een organisatie met executiekracht. Het is een pact waar ondernemers, onderwijs en overheden strategisch samenwerken en programma's uitvoeren vanuit de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta. Hierin weten we elkaar te vinden en te inspireren. In Fryslân wachten we niet af, maar gaan we zélf en samen aan de slag om het juiste te doen: zelf samen doen. Met elkaar werken we missiegedreven aan het creëren van innovatie en oplossingen voor de opgaven van deze tijd voor onze regio en de wereld. Een schoon, gezond en gelukkig Fryslân. Nu én voor toekomstige generaties. Samen maken we het verschil. In bijlage A kunt u vinden welke organisaties en personen verbonden zijn aan het IPF.

Afbeelding 2

Weergave Stichting IPF

Strategisch platform

IPF weet het allerbeste waar de goede ideeën bij ondernemers, onderwijs en overheden leven. Brede Welvaart ontstaat alleen als partijen weten én voelen waar ze elkaar kunnen versterken. Het strategisch platform IPF is het zenuwstelsel dat die uitwisseling versnelt en continu prikkelt aan de hand van de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta. Onze manier van innoveren is die ideeën combineren en de partijen samenbrengen. In het platform bespreken de directieleden en bestuurders de strategische koers. Worden innovatiekansen besproken, afspraken gemaakt en acties op touw gezet.

De directieleden van ondernemingen en de bestuurders van onderwijs en overheden vinden elkaar in het strategisch raamwerk dat de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta feitelijk is. Bewust van de mondiale en regionale urgentie en vanuit een oprecht gevoelde collectieve verantwoordelijkheid worden kennis, netwerken en middelen effectief, efficiënt én systemisch ingezet. Met als doel maximale impact op het welzijn, welbevinden en de welvaart van Fryslân.

De Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta is de herkenbare kapstok waar alle partijen bij kunnen aansluiten óf zich deelgenoot van kunnen voelen. Verder dan bestuurlijke tafels tot diep in de haarvaten van het ecosysteem. Hierbij betrekken we ook het perspectief van de toekomstige generaties via Generatie 2035. Een netwerk van young professionals tussen de 20-35 jaar, dat in 2035 mogelijk op sleutelposities zit in Fryslân om te bouwen aan een mooie toekomst voor huidige én toekomstige generaties.

Organisatie

De organisatie bestaat uit een bestuur met een directie en een wendbaar team.

Bestuur

Het bestuur wordt gevormd door een onafhankelijk voorzitter en zes leden vanuit het strategisch platform. Het bestuur is onbezoldigd en de samenstelling kunt u vinden in bijlage A.

Het bestuur staat in goede verbinding met het Strategisch Platform. Het bestuur besluit op aangeven van het Strategisch Platform, welke strategisch koers gevaren gaat worden en welke innovatiekansen worden opgepakt. Daarnaast heeft het bestuur een toezichhoudende rol en ziet daarmee toe op de organisatie IPF.

Actie 7

In 2024 zal er een toekomstbestendige governance voor IPF worden geïmplementeerd waarbij de overheden gelegitimeerd zitting kunnen nemen in deze samenwerkingsvorm. In 2024 zal de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta worden herijkt en zetten we gerichte

koers zetten op de 6 economische speerpunten en het versterken van de essentiële bouwstenen voor een vitale regio op het gebied van leven, ondernemen en leren.

In 2024 zal er in samenspraak met de F4-gemeenten en de Provinsje Fryslân een strategie worden ontwikkeld hoe de overheden meer strategisch kunnen samenwerken als waren zij één overheid richting ondernemers en onderwijs. Waarbij er een heldere rolverdeling komt tussen wat doen we samen én wat doet iedereen voor zich.

Daarnaast willen we tot een meer georganiseerde achterban van ondernemingen komen, zodat ondernemers meer betrokken, geïnformeerd en geactiveerd kunnen worden. Voor het onderwijs en overheden is het belangrijk dat er een goede vertegenwoordiging is namens de Friese ondernemers.

Team

Het team bestaat uit een directie en een team van professionals die kansen aanjagen, strategieën en coalities ontwikkelen en uitvoering geven aan diverse *ontwikkel- en uitvoeringsprogramma's*. Met deze drie rollen van: *aanjagen*, *ontwikkelen* en *uitvoeren* is IPF dienend aan de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta.

De directie en het team treedt op als ecosysteemontwikkelaar en heeft dus een verbindende en stimulerende functie wat zijn beslag krijgt in ontwikkelprogramma's en slagkracht geeft in meerjarige uitvoeringsprogramma's.

Programma's kunnen verschillende aggregatieniveaus hebben (kortlopende strategische aanjaag-, ontwikkel en interventieprogramma's tot meerjarige uitvoeringsprogramma's) en wisselende coalities (coalition of the willing). Elk programma kent zijn eigen opdrachtgever(s) vanuit het strategisch platform. De juridische verantwoordelijkheid ligt bij de stichting IPF.

Het basisteam bestaat uit een directie met een afdeling bedrijfsvoering (financiën & control, personeel & organisatie, juridisch, communicatie en secretariaat) en programmamanagers die de ontwikkel- en uitvoeringsprogramma's uitvoeren.

De twee hoofdige directie is verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van de door het bestuur genomen besluiten. De directie heeft het mandaat om de ontwikkelprogramma's tot uitvoering te brengen en faciliteert de uitvoering van de (meerjarige) uitvoeringsprogramma's. De directie is ook een 'oliemannetje' en 'ruimtemaker' en heeft de vrijheid in het ecosysteem proactief te acteren in verbinding met alle betrokken partners uit de triple helix. Altijd vanuit de inhoud om beweging te veroorzaken en ontwikkelingen in actie krijgen.

Elk ontwikkel- en uitvoeringsprogramma heeft een team dat aangestuurd wordt door een programmamanager die integraal verantwoordelijk is voor het betreffende

programma. Zij worden ondersteund door de afdeling bedrijfsvoering. De medewerkers van IPF zijn stuk voor stuk intrinsiek gemotiveerde mensen die impact willen maken. Ze zijn trots, doel- en actiegericht en altijd neutraal en dienend aan het ecosysteem.

Actie 8

In 2024 en 2025 wil de directie aandacht besteden aan het verder benutten van de kwaliteit(en) in de organisatie en deze breder inzetten over de programma's heen. Doel is één wendbaar team dat dienstbaar is aan het collectief en snel kan inspelen op actuele ontwikkelingen. Aanvullend gaan we aan de slag met de persoonlijke ontwikkeling en het meer projectmatig en procesmatig werken.

Daarnaast wil de organisatie de verbonden partijen de ruimte bieden om medewerkers tijdelijk of voor een langere periode in te zetten bij IPF. Hiermee bewerkstelligen we meer verbondenheid. Kunnen we over en weer van elkaar leren en het ecosysteem voeden. Daarnaast kan talent zich over organisaties heen zich ontwikkelen en versterken we het netwerk.

Afbeelding 3

Organogram Stichting IPF

Programma's

In 2024 en 2025 zijn de volgende programma's ondergebracht bij IPF.

Ontwikkelprogramma's

Ontwikkel- en investeringsagenda's: 6 speerpunten

Elk speerpunt kent een meerjarig ontwikkel- en investeringsagenda met handelingsperspectief op Friese, noordelijke, landelijke en Europese schaal. De 6 economische speerpunten zijn nader toegelicht en uitgewerkt in hoofdstuk 1. Hier zijn naast de ambitie, propositie ook de acties benoemd voor de jaren 2024 en 2025.

IPF heeft als rol verbinden, aanjagen en ontwikkelen van de speerpunten. Dit doen we niet alleen maar in samen in een zwerm. Als IPF regisseren we de samenhang en waar nodig helpen we ondernemers, onderwijs en overheden om vanuit de Friese Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta die juiste stappen te zetten, op inhoud, proces en relatie. Vanuit het strategisch platform is er per speerpunt een boegbeeld benoemd. Het boegbeeld is een koploper en de strategisch trekker van het speerpunt. Draagt actief bij, jaagt aan en zorgt dat de andere triple helix partners (ondernemers, onderwijs en overheden) goed worden verbonden en brengt het speerpunt actief in ontwikkeling samen met de directie en het team.

Actie 9

Het ontwikkelen van de 6 speerpunten willen we samen met de Provincie Fryslân in 2023 structureel gaan organiseren en onderdeel maken van de opdracht aan het IPF. Dit betekent dat IPF specialistische ontwikkelaars wil gaan aanstellen. Samen met het boegbeeld van het betreffende speerpunt gaat men actief aan de slag met ondernemers, onderwijs en overheden in het vormgeven van meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda's en de uitvoering daarvan.

In 2024 en 2025 zal IPF samen met de Provincie Fryslân en het Fries Planbureau (FP) de economische monitor van de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta (als onderdeel van de monitor Brede Welvaart) doorontwikkelen, zodat er actueel inzicht is in de ontwikkelingen en het strategisch platform, bestuur en directie tijdig kunnen bijsturen.

Onderwijsakkoord Fryslân

In 2023 is bestuurlijk de intentie uitgesproken om tot een Fries onderwijsakkoord te komen. Het middelbaar beroepsonderwijs, het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs positioneren zich daarmee als belangrijke partner voor ondernemers en overheden in het versterken van de Brede Welvaart als een krachtige innovatief Fryslân waar het goed leven, ondernemen en leren is, nu én voor toekomstige generaties. Er wordt ingezet op:

- Het creëren van doorlopende leerlijnen op basis van de zes speerpunten uit de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta. Daarbij is de intentie om aanvullend 3 lyceums op te richten voor de sectoren waar op termijn tekorten te verwachten zijn, te weten: zorg, techniek en gastvrijheid;
- Het creëren van passend aanbod voor Leven Lang Ontwikkelen (LLO), zodat ook volwassenen bij- en omgeschoold kunnen worden. Dit in nauwe samenwerking met het programma LLO Katalysator;
- Bijdragen aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt door voldoende instroom in de grootste sectoren in de regio in samenwerking met het midden- en kleinbedrijf en het beter aansluiten van het onderwijs met het midden- en kleinbedrijf via het programma Konnect;
- Jongeren stimuleren om te kiezen voor techniekonderwijs via een gericht uitvoeringsprogramma Techniek Manifest en het subsidieprogramma Sterk Techniekonderwijs (STO);
- Werken aan een Fryslân waarin Brede Welvaart centraal staat vanuit het kader van circulariteit en inclusiviteit via het programma Spark the Movement.
- Jongeren te enthousiasmeren voor ondernemerschap en innovatie door middel van het programma Founded in the North en het Centre for Entrepreneurship.

Actie 10

Begin 2024 is de intentie omgezet in een onderwijsakkoord, inclusief een werkprogramma, waarin de onderwijsinstellingen met elkaar uitvoering geven aan de zeven ontwikkellijnen.

Internationaal onderwijs & Talenthub Fryslân

Voor het versterken van het vestigingsklimaat in Fryslân is er de wens uitgesproken voor een internationale school voor primair en voortgezet onderwijs. Samen met gemeente Leeuwarden, Provinsje Fryslân en International Welcome Center North is er een verkenningsonderzoek uitgevoerd. Hieruit is voortgekomen om te starten met primair internationaal onderwijs bij een bestaande basisschool en middelbare school in Leeuwarden.

Daarnaast werken we aan een verkenning voor een TalentHub in Leeuwarden. Een plek waar talenten op een laagdrempelige manier woonruimte, werkruimte, denkruimte en deelruimte wordt geboden, vanuit de samenwerking tussen én met de onderwijsinstellingen en de gemeente Leeuwarden.

Actie 11

In 2024 en 2025 helpt IPF mee in het creëren van de randvoorwaarden voor het mogelijk maken van internationaal onderwijs in Fryslân en een TalentHub. In 2025 is er primair en voortgezet internationaal onderwijs in Leeuwarden en is er een plan uitgewerkt voor een TalentHub.

Merkpositionering

Ondernemers, onderwijs en overheden hebben in 2020 besloten om de merkpositionering van Fryslân te versterken. De afgelopen jaren heeft Fryslân zich geëtaleerd vanuit toerisme en recreatie, wat een eenzijdige benadering is. Mede daarom heeft IPF samen met de Provinsje Fryslân een traject opgezet om tot een integrale merkpositionering van Fryslân te komen van Fryslân. In 2023 is de merkpositionering van Fryslân opgeleverd. Het strategisch platform heeft aangegeven zich te kunnen vinden in de merkessentie en de adviezen. Het wil gezamenlijk eigenaarschap tonen in de implementatie hiervan. Dit betekent dat alle ondernemers, het onderwijs en overheden zelf actief aan de slag gaan met het vertalen van de merkpositionering naar zijn of haar eigen organisatie.

Actie 12

IPF biedt hulp en ondersteuning via twee merkregisseurs in het implementeren van de merkessentie bij ondernemers, onderwijs en overheden. Begin 2024 zal de implementatie worden afgerond. Het is de intentie dat het merkmanagement duurzaam zal worden geborgd bij een nader te bepalen organisatie.

De Uitkijkers

De Uitkijkers is een dialoogplatform waar burgers, professionals en andersdenkende de dialoog aangaan over maatschappelijke thema's vanuit de drie missies:

- Schone natuur geïnspireerd door water;
- Gezonde economie in een circulaire samenleving;
- Gelukkige mens in een verbonden platteland.

Onze dialoog programma's spreken de verbeelding aan en hebben zowel binnen de leef- als systeemwereld impact. Samen verbeelden we ons een route naar de brede welvaart van onze Blue Delta, in het bijzonder voor generaties die gaan komen. *It bêste lân fan d'ierde*: onze arcadia. We faciliteren en organiseren hiervoor ongeveer 10 bijeenkomsten per jaar waar we tot nieuwe perspectieven willen komen. Het zijn open en uitnodigende bijeenkomsten die een brede groep mensen in staat stelt om aan dit gesprek over een gezamenlijke toekomst deel te nemen. Alleen wanneer we in staat zijn een stip op de horizon te zetten in ruimte en tijd kunnen we met elkaar handelingsperspectief creëren.

We gebruiken hiervoor de softspace aanpak, waarbij niet de directe belangen, maar de inhoud centraal staat. Hierbij is de dialoog de leidraad en gebruiken we reflectie en verbeelding om nieuwe perspectieven op de toekomst (2050) vorm te geven. Ons uitgangspunt is het bij elkaar brengen van de leef-en systeemwereld. Dit doen we door in onze bijeenkomsten makers, denkers en verbeelders samen te brengen.

Innovatiepact Fryslân, Arcadia, het Ministerie van de Toekomst, Fries Planbureau, het SDG Netwerk en de overheden willen in dit landschap gezamenlijk een platform creëren voor ontmoeting uitgaand van de vraag: 'Wat als ... in 2050?' Hiervoor hebben we in 2023 een programmaplan geschreven en faciliteren we in 2024 de dijken tussen de terpen en creëren we een dialoog die uitnodigt om elkaar te ontmoeten. Hier komen we tot nieuwe perspectieven en hebben we het over de toekomst van Fryslân.

Actie 13

In 2024 en 2025 zullen we het programmaplan uitvoeren. We hebben als doel om elke maand minstens één bijeenkomst te organiseren waarin we met elkaar in gesprek gaan. Bovendien zijn we van plan om samen te werken met Mooi Nederland en het ministerie van Binnenlandse Zaken om in het Arcadiajaar 2025 een panorama te ontwikkelen, vergelijkbaar met Places of Hope in 2018. Met dit panorama willen we toekomstthema's middels verbeeldingskracht laten zien. Daarnaast gaan we onderzoeken of we een instrument kunnen creëren, een soort 'innovatiefunnel', die ideeën die ontstaan vanuit de dialoogsessies kunnen omzetten naar concrete innovatieprojecten voor kleine en middelgrote bedrijven.

Dutch design meets technology

In Fryslân zijn prachtige technologische bedrijven, maar hun producten, expertises en ambities zijn bij velen niet bekend. Daarnaast is de verbinding design en de hightechindustrie gefragmenteerd terwijl beide sectoren elkaar goed kunnen versterken, zodat de creatieve industrie en de maakindustrie gezamenlijk tot nieuwe ideeën en producten komen die bijdragen aan Fryslân als meest circulaire regio van Nederland. Het doel is drieledig:

- Jongeren verbinden met de hightechindustrie en laten zien welke mogelijkheden er zijn in Fryslân;
- Netwerk van designkracht versterken tussen creatieve industrie en de maakindustrie;
- Productontwerp verder brengen in de circulaire ketens voor door en met de research & development afdelingen;

Dit wordt vormgegeven door research & development afdelingen van de verschillende bedrijven te verbinden en onderling te laten samenwerken met als doel dat er een ecosysteem ontstaat op Friese schaal waar research & development professionals elkaar beter weten te vinden en te benutten.

Daarnaast willen we actief deze groep verbinden met de creatieve industrie zodat ze samen werken aan circulaire ontwerpen voor de toekomst. Hierin willen we ook jongeren betrekken (toekomstige generaties) om ze zo kennis te laten maken de Friese hightechindustrie door Design Challenges te organiseren waar diverse studenten en jong professionals werken aan circulaire ontwerpogaves en prototypes worden opgeleverd die gedurende het evenement Dutch Design Meets Technology getest worden door het groter publiek. Hiermee wordt invulling gegeven aan de circulaire ambities van Fryslân en wordt jong talent (industriële ontwerp talent) naar de regio gehaald en verbonden met de hightechindustrie.

Actie 14

In 2024 gaan we samen met de Provinsje Fryslân een pilot draaien op gebied van het speerpunt Circular Materials, waar we research & development professionals uit de hightechindustrie koppelen aan de creatieven uit de designindustrie. Dit willen we doen door ze samen aan de slag te laten gaan met een Circulair Design Challenge op het gebied van biobased materialen.

Friese kansen

IPF is verbonden aan de stichting Friesche Compagnie. Het heeft als doel het stimuleren van ideeën voor cultuur, onderwijs, toerisme en zorg in Fryslân. Fryslân bruist van de ideeën! Voortdurend borrelen bij zowel burgers, ondernemers als organisaties prachtige plannen en creatieve concepten op. Veel van deze goede ideeën breken echter vaak al in de knop vanwege regels, formaliteiten of te weinig daadkracht en samenwerking. En dat is zonde. Kansen omzetten in actie en resultaat. Eén keer in de twee jaar gaan bestuurders van ondernemingen, onderwijs en overheid naar Vlieland om in een 'pressure cooker' initiatieven te ontwikkelen die van groot belang kunnen zijn voor de Provinsje Fryslân. IPF heeft hierbij een ondersteunde rol samen met FB Oranjewoud en PlusNauta.

Actie 15

In 2024 en 2025 organiseren we samen met stichting Friesche Compagnie, FB Oranjewoud en PlusNauta een Friese Kansen bijeenkomst op Vlieland.

Uitvoeringsprogramma's

YnBusiness

YnBusiness draagt bij aan een sterk en ondernemend midden- en kleinbedrijf in Fryslân door ondernemers te ondersteunen bij praktische vragen, strategische vraagstukken, ondernemerschap en urgente kwesties op het gebied van financiering, innovatie, bedrijfsvoering, internationalisering en ondernemerschap. YnBusiness maakt uitdagingen en trends inzichtelijk en brengt de daadwerkelijke behoeftes en belemmeringen van Friese ondernemers in kaart voor samenwerkingspartners. Daarbij worden ondernemingen in beweging gezet door te experimenteren, samen te werken en te leren. In 2023 heeft er een evaluatie plaatsgevonden en is er bij de Provinsje Fryslân commitment om de komende vier jaar met een aangepaste opdracht en aansturing de rol en taak van eerstelijnszorg te continueren. Daarbij wordt de komende twee jaar gekeken of het onderwijs en de gemeenten mede opdrachtgever kunnen worden van YnBusiness.

Daarnaast zal er gekeken worden of er samen met GroBusiness en Ik ben Drents Ondernemer tot een noordelijke Europese aanvraag gekomen kan worden. Daarnaast gaat YnBusiness voor Noord-Nederland een ondernemersloket vormgeven voor de European Digital Innovation Hub (EDIH) waar ondernemers terecht kunnen met vragen over digitalisering. Dit loket wordt gecoördineerd en uitgevoerd door YnBusiness. Fundamentele vragen worden ingebracht bij de onderwijsinstellingen via: Digitale Innovatie Werkplaatsen (HBO) en de Werkplaatsen Digitaal Vakmanschap (MBO). Naast generieke dienstverlening om digitalisering bij ondernemers te versnellen gaat de EDIH extra inzetten op Autonome Systemen in het bijzonder voor het ondersteunen van de vier belangrijke transitie die moeten worden doorlopen om te komen tot de gewenste verduurzaming van onze economie:

- Smart Agro;
- Fabriek van de Toekomst;
- Life Sciences & Gezondheid;
- Bebouwde omgeving, utiliteit (met name energie) en mobiliteit.

Actie 16

In 2024 en 2025 zal uitvoering gegeven worden aan het nieuwe programmaplan YnBusiness. De aansturing zal net als alle andere programma's worden ondergebracht in de governance van IPF. Daarnaast zal YnBusiness in 2024 en 2025 uitvoering geven aan het ondernemersloket vanuit European Digital Innovation Hub.

Founded in the North

Founded in the North is er voor ondernemend talent, startups en scale-ups. Founded in the North biedt support van start tot groei. Het programma zet dus niet alleen in op het ondersteunen van startups naar internationale groei maar ook op het structureel verhogen van de aanwas van nieuwe innovatieve ondernemers. Dit doen we met hoogwaardige kennis, netwerk en startup programma's langs vier pijlers:

- *Talent*: prikkelen van ondernemend talent met inspiratie, kennis, tools en netwerk;
- *Markt*: ontwikkelen van een regionaal ecosysteem met publieke en private launching customers en een (inter)nationaal netwerk om op te schalen;
- *Kapitaal*: startups en scale-ups krijgen toegang tot regionale en (inter)nationale investeerders en fondsen;
- *Technologie*: het valorisatieproces van nieuwe technieken en innovaties, zodat ideeën sneller in de markt kunnen worden geïntroduceerd.

In 2024 en 2025 zijn de doelstellingen als volgt:

- Het aantal startups in Noord-Nederland groeit de komende 5 jaar van 60 (2023) naar 90 per jaar (2027). Voor 2024 is de doelstelling 75 startups en 80 startups voor 2025;
- Het aantal startups dat doorgroeit naar scale-ups in Noord-Nederland groeit de komende 5 jaar van 10 (2023) naar 20 per jaar (2027). Voor 2024 is de doelstelling 10 scale-ups en 13 scale-ups voor 2025

Binnen Founded in the North zijn een aantal programma's ondergebracht:

Inspiratieprogrammering

Door inspiratiebijeenkomsten proberen we studenten en onderzoekers te verleiden de stap naar ondernemerschap te zetten om zo de aanwas van nieuw innovatief ondernemerschap aan te jagen. Het programma is opgezet als event-funnel van: 'is ondernemerschap wat voor mij' naar: 'ik ga een onderneming starten'. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 3.000 studenten en onderzoekers per jaar te inspireren.

Entrepreneur Mentoring Services

Als ondernemer ben je altijd op zoek naar nieuwe kansen en de juiste strategie om je groeiambitie te realiseren. Support van een ervaren ondernemer kan een waardevolle toevoeging zijn. Entrepreneur Mentoring Service koppelt heeft een netwerk van ervaren mentoren die ondernemers helpen om zich te ontwikkelen. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 90 ondernemers te faciliteren.

Challenge programmering Noord-Nederland

Brengt impact startups in verbinding met publieke organisaties, mkb en groot bedrijf door middel van een opdracht. Gedurende een intensieve samenwerkingsperiode worden de startup en publieke organisatie, midden- en kleinbedrijf of groot bedrijf begeleid in de ontwikkeling van innovatieve oplossing naar realisatie. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 25 challenges per jaar te faciliteren.

Start-up VISA

Helpt startups van buiten de EU om goed te landen in Noord-Nederland. Wij bieden daarvoor diverse faciliteiten en begeleiding aan. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 10 startups te laten landen in Noord-Nederland

Internationale missies

De internationale missies bestaan uit startupmissies naar tech-beurzen als Consumer Electronic Show en Slush en founder missies zoals Pirate Summit. De missies zorgen voor zichtbaarheid, connecties tot financiering en klanten en een aanzienlijke doses inspiratie om groot te denken om zo ook de ambitie van de ondernemers te vergroten. Het doel is om 35 startups en founders mee te nemen op handelsreis.

BeStart

BeStart helpt startups met een duurzame technologie om hun onderneming op te bouwen. Dat doen we met een behulpzaam netwerk, toegang tot testfaciliteiten en ervaren coaches. Het doel is om 30 startups per jaar te faciliteren tot en met 2025.

De Noorderlingen

De Noorderlingen is een minor ondernemerschap voor ambitieuze studenten met een eigen onderneming. Vijf maanden lang écht werken aan je bedrijf of business idee onder begeleiding van professionals. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 70 studenten per jaar de minor ondernemerschap te laten volgen.

Startup Readiness Programma

Het Startup Readiness Programma richt zich als ondernemer op het behalen van de 3 milestones van de eerste levensfase van het startup framework. Elke milestone wordt via aparte modules aangeboden. Deze modules kunnen ook in de huidige programma's worden geïntegreerd. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 35 startups per jaar te faciliteren.

Phenix programma

Het Phenix Programma (PHX) heeft als doel om scale-ups te helpen met het ophalen van investeringskapitaal van buiten de regio met een vraag van tickets van € 1 miljoen of meer. Het is een maatwerktraject waarbij ondernemers inzicht krijgen in de investeringsmogelijkheden en komen via warme introducties aan tafel bij relevante (internationale) investeerders. In 2024 en 2025 is de doelstelling om 10 scale-ups per jaar te faciliteren.

Actie 17

In 2024 gaan Founded in Friesland, Founded in Groningen, Provincie Drenthe, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij Noord-Nederland en Universiteit van het Noorden samen één noordelijk startup en scale-up programma uitvoeren (Founded in the North) voor de jaren 2024-2027.

WRK.frl/

WRK.frl/ werkt meerjarig aan het verkleinen van de tekorten op de arbeidsmarkt in Fryslân, zodat werk(zoek)enden het beste tot hun recht komen en werkgevers vol passie hun missie kunnen waarmaken. WRK.frl/ zorgt ervoor dat het bedrijfsleven zich krachtiger en gemeenschappelijk kan presenteren aan talent. Daarvoor bouwen we een brug tussen werk(zoek)enden en Friese werkgevers, via een digitaal platform met state of the art technieken. We laten met gerichte campagnes zien dat het hier in Friesland fantastisch wonen, werken en leven is; mede gekoppeld aan de merkpositionering van Fryslân. Want... in Fryslân vind je de gelukkigste inwoners van Europa en héle toffe banen en werkgevers!

Actie 18

WRK.frl/ richt zich de komende 2 jaar op de (door)ontwikkeling van het digitale platform met state of the art technieken, waarbij het ontzorgen van werkgevers en (potentiële) werknemers voorop staat. Daarmee vereenvoudigen we het vinden van een duurzame match tussen werkgevers en werknemers. Verder zetten we in op gerichte marketing-, promotie- en wervingscampagnes om mensen binnen en buiten de regio aan te moedigen voor een carrière in Fryslân in lijn met de merkpositionering van Fryslân. De komende jaren staat ook in het teken van de toekomstbestendige borgen van WRK.frl/ in het ecosysteem. Eigenaarschap en samenwerking creëren tussen ondernemers, onderwijs en overheden voor de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt.

Gastvrij Fryslân

Gastvrij Fryslân is een programma van ondernemers, onderwijs en overheden en is gericht op het versterken van de gastvrijheidssector in Fryslân. Het is een beleids- en uitvoeringsprogramma met als doel het bewerkstelligen van slimme groei. Slimme groei van toerisme zorgt voor een prettige en gezonde woon- en leefomgeving. Daarnaast levert het een bijdrage aan het behoud van natuur- en cultuurerfgoed en zorgt het voor toekomstbestendige banen in een veranderende economie. IPF is een verbindende speler en participeert actief door het leveren van een voorzitter en secretaris voor de stuurgroep Gastvrij Fryslân die in opdracht van de Provinciale Staten van Fryslân toeziet op de samenwerking en uitvoering. Samen

met Marrekrite, Merk Fryslân en het Fries Planbureau vormt IPF het Huis voor de Gastvrijheid waarin deze organisaties samen met de overheden en het onderwijs samenwerken aan slimme groei. De Toerisme Alliantie Fryslân (TAF) en een aantal uitvoeringsprogramma's zijn ondergebracht bij IPF:

Toerisme Alliantie Fryslân

Dit triple helix platform is gericht op het stimuleren van het organiserend vermogen en professionalisering van de gastvrijheidssector. Het werkt als een buitenboordmotor en jaagt acties, innovaties en samenwerking aan. Naast deze rol zal de TAF ook uitvoering geven aan een aantal ontwikkelopgaven die voortkomen uit de aanjaagrol.

Vitale logiesaccomodaties

Dit programma is gericht op het uitvoeren van een actieplan gericht op het duurzaam en circulair maken van de logiesector in samenwerking met ondernemers en overheden. Daarbij richt het zich op het vitaliseren van het bestaande aanbod en het (her)ontwikkelen van logiesaccomodaties die bijdragen aan slimme groei. Daarnaast werk het ook aan bestemmingsontwikkeling met logies als stuwende motor.

Dagrecreatieve Netwerken

Het uitvoeren van een integrale programmering gericht op het versterken van verbinding tussen de infrastructuur (o.a. wandel- en fietspaden, vaarwegen, natuur en erfgoed) de inhoud (producten, thema's, verhalen en routes e.d.) en de beleving (het ontsluiten en vermarkten ervan). Deze programmalijn richt zich zowel op de fysieke verbinding tussen beleefpunten als op de samenwerking tussen stakeholders: 'het gezamenlijk vindbaar, beleefbaar, beheersbaar en vermarktbaar maken van uniforme en digitale routestructuren en data, verrijkt met points of interest, thema's, verhaallijnen, evenementenagenda en (toeristische) arrangementen.

Actie 19

In 2024 en 2025 zal uitvoering gegeven worden aan het platform TAF en programma Vitale Logiesaccomodaties. Het programma Toerisme Challenge ronden we begin 2024 af. Voor Dagrecreatieve Netwerken loopt er een verkenning om deze begin 2024 onder te brengen bij het recreatieschap Marrekrite.

EuropaPact Fryslân

EuropaPact Fryslân is een programma van de Provinsje Fryslân, alle Friese gemeenten, NHL Stenden en Firda. EuropaPact Fryslân zorgt voor meer Europa in Friesland en meer Friesland in Europa. Het programma geeft advies aan organisaties die denken dat hun projecten uitgevoerd kunnen worden met steun van de Europese Unie en richt zich op drie pijlers:

- Projectondersteuning door hulp te geven bij idee naar projectontwikkeling;
- Het geven van informatiesessies via het programma Europe Ready;
- Coaching over de uitvoering van een project.

EuropaPact Fryslân (EPF) brengt kennis over Europese kansen en over het opbouwen van projecten bij elkaar. Uiteindelijk is het doel dat de leden van het consortium zelf hun projecten kunnen ontwikkelen. Dit alles past binnen de strategie om Fryslân beter in Europa te positioneren, de zichtbaarheid te vergroten en bij te dragen aan Brede Welvaart. Het programma heeft de ambitie om als katalysator €130 miljoen aan Europese gelden (2021-2027) naar de regio te trekken.

Actie 20

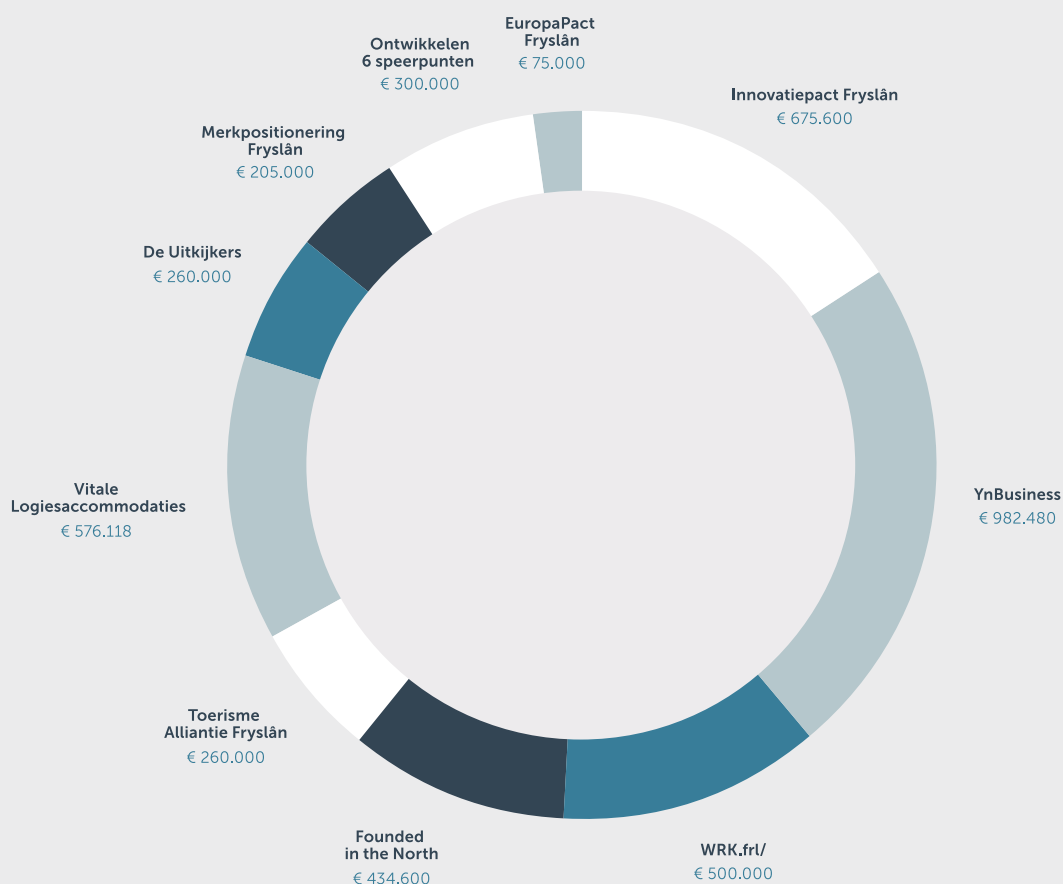
IPF is lid van de stuurgroep EPF en middels een faciliteringsovereenkomst zorgt het voor de personele en financiële ondersteuning van het programmabureau. Het EPF zal inhoudelijk de komende periode extra aandacht besteden aan de ontwikkelkracht naar Europese fondsen van lighthouse programma's. Het IPF zal actief bijdragen aan de ontwikkeling van de lighthouse programma's in relatie tot de doorvertaling van de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta.

Begroting

Als stichting heeft IPF geen winstoogmerk en is dienend/faciliterend aan het ecosysteem. IPF is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). De totale begroting in 2024 is € 4.268.798. De begroting voor 2025 zal medio 2024 worden opgesteld.

De basisorganisatie wordt bekostigd door de triple helix partners. Hiervoor is € 675.600 beschikbaar. Daarnaast worden de ontwikkel- en uitvoeringsprogramma's separaat gefinancierd door verschillende partners € 3.593.198. Een aantal programma's zijn nog in ontwikkeling en derhalve niet opgenomen in de begroting. Deze projecten kunnen budgetneutraal in de begroting worden opgenomen zodra er financiering is gevonden om deze projecten te kunnen uitvoeren.

Gedurende het jaar 2024 zal de begroting verder (door)groeien. Een gespecificeerde begroting is te vinden in bijlage B.

Afbeelding 4
Begroting 2024

Bijlagen

A

Samenstelling

In deze bijlage kunt u zien welke organisaties en personen verbonden zijn aan het Innovatiepact Fryslân (IPF). Rients Schuddebeurs is de onafhankelijke voorzitter van het strategisch platform en het bestuur.

Strategisch platform

TABEL 1 | Leden Strategisch Platform IPF

NAAM	ORGANISATIE	FUNCTIE
ONDERNEMERS		
Alex van Dalen	Batenburg Techniek	Directeur
Rudy Dijkstra * Water Technology	Acquaint	CEO-eigenaar
Christina Draaisma	Siljan	Directeur-eigenaar
Jan-Michiel van der Gang	Van der Gang	Directeur-eigenaar
René de Heij	Probo	Directeur
Janneke Hoitinga	VNO-NCW Noord & MKB Noord	Voorzitter Fryslân
Robert van de Leur	Hippotitus FB Oranjewoud	Directeur-eigenaar Bestuurslid
Dirk Lodewijk	Royal Koopmans	CEO
Gerlof Reijneker	Steinfort Club Diplomatique Fryslân	Directeur-eigenaar Voorzitter
Herman Schreuder * Tourism & Hospitality	Post-Plaza	Directeur-eigenaar
John Vernooij * Circular Materials	Omrin	Algemeen Directeur
Jorrit Volkers	FB Oranjewoud	Voorzitter
Binne Visser * High Tech System & Materials	Innovatiecluster Drachten/Philips	Voorzitter/Directeur
Anne-Jan Zwart	Ecocomunitypark	Algemeen Directeur
Pieter van der Valk * AgroFood	Coöperatie Agricycling Fryslân	Directeur
Vacant * Maritime Technology		
Vacant		
ONDERWIJS		
Cees Buisman	Wetsus – Watercampus	Executive Board
Anneke Luijten-Lub	Van Hall Larenstein	College van Bestuur
Bastiaan Pellikaan	Aeres	College van Bestuur
Carlo Segers	Firda	College van Bestuur
Erica Schaper	NHL Stenden	College van Bestuur
Caspar van den Berg	Campus Fryslân - Rijksuniversiteit Groningen	Decaan
OVERHEDEN		
Jelmer Algra	Provinsje Fryslân	Secretaris-Directeur
Cees Pieter van Burgsteden	Wetterskip Fryslân	1 ^{ste} Loco Dijkgraaf
Bauke Dam	Gemeente Súdwest-Fryslân	Wethouder
Friso Douwstra	Provinsje Fryslân	Gedeputeerde
Homme de Jong	Gemeente Leeuwarden	Directeur
Robin Hartogh Heys van de Lier	Gemeente Smallingerland	Wethouder
Abel Reitsma	Gemeente Leeuwarden	Wethouder
Hedwich Rinkes	Gemeente Heerenveen	Wethouder
Vacant	Provinsje Fryslân	Directeur Beleid

* Boegbeeld

Bestuur

TABEL 2 | Bestuursleden IPF

NAAM	NAMENS	ROL
Alex van Dalen	Ondernemers	Bestuurslid
Friso Douwstra	Overheden (Provinsje Fryslân)	Adviseur <small>(op termijn bestuurslid)</small>
Abel Reitsma	Overheden (F4-gemeenten)	Bestuurslid
Carlo Segers	Onderwijs (MBO)	Bestuurslid
Erica Schaper	Onderwijs (HBO/WO)	Bestuurslid ^{A / B}
Rients Schuddebeurs		Voorzitter ^A
Christina Draaisma	Ondernemers	Bestuurslid ^B

^A Renummeratiecommissie ^B Auditcommissie

Directie

TABEL 3 | Directie IPF

NAAM	ORGANISATIE	FUNCTIE
Hans-Paul van der Snee	Innovatiepact Fryslân	Directeur
Hendrikus Venema	Innovatiepact Fryslân	Directeur

Partners

Innovatiepact Fryslân werkt naast de verbonden organisaties vanuit ondernemers, onderwijs en overheden ook intensief samen met onder andere de onderstaande partners.

TABEL 4 | Partners IPF

ORGANISATIE	ORGANISATIE
Arcadia	Innovatiecluster Drachten
Bakkerij Sweets Centre	International Welcome Centre North
Biosintrum	Konnect
Club Diplomatique Fryslân	Marrekrite
Dairy Campus	Media Innovatie Campus
Economic Board Groningen	Merk Fryslân
Economic Board Noord-Nederland	Noordelijk Ontwikkelingsmaatschappij
Energie Campus	Planbureau Fryslân
EuropaPact Fryslân	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Friesland Werkt	Rijksoverheid
Fossylfrij Fryslân	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
Founded in the North	Spark the Movement
Friese Ontwikkelingsmaatschappij	Vereniging Circulair Friesland
Generatie 2035	Universiteit van het Noorden
Greenwise Campus	Water Campus

Netwerkregels

Het Innovatiepact Fryslân (IPF) netwerk is op basis van de volgende principes vormgegeven:

- Samen sterk. Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder. Daarom is er één gezamenlijke Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta met de ambitie: een schoon, gezond en gelukkig Fryslân. Die kan alleen gerealiseerd worden doordat ondernemers, onderwijs en overheden (triple helix) gezamenlijk de schouders er onder zetten en missiegedreven samenwerken;
- De verbonden partijen (h)erkennen en maken gebruik van de kwaliteiten van de verschillende partners van het IPF-netwerk. Iedereen levert toegevoegde waarde;
- Het IPF-netwerk functioneert omdat de deelnemers halen en actief (in) brengen;
- Elke partij verbindt zich aan de afspraken die gemaakt worden en voelt zich verantwoordelijk dat de 'eigen' organisatie op elk niveau in staat is om in actie te komen en een bijdrage kan leveren aan die gemaakte afspraken;
- Als triple helix werken de partijen in wisselende verbanden samen. Soms met zijn allen. Maar ook individueel of met een aantal partijen werkt men op onze eigen wijze aan het gezamenlijke doel;
- De partijen steunen elkaar en spreken elkaar aan en kijken kritisch naar wat ze samen bereiken;
- Een ecosysteem kan alleen functioneren en groeien als je elkaar ontmoet. Ontmoeten is de basis van doorgronden;
- Het IPF-netwerk is een neutrale ontmoetingsplek waar partijen gelijkwaardig/horizontaal samenwerken. Vrijwillig maar niet vrijblijvend;
- Elk lid maakt in de eigen communicatie-uiting verbinding naar de kracht van het gehele ecosysteem en de gemeenschappelijke ambities. Ieder vanuit zijn eigen bijdrage en/of kracht.

Deelnemers aan IPF onderschrijven de 9 netwerkregels en dragen proactief bij aan de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta.

TABEL 5 | Begroting 2024

	INNOVATIE PACT FRYSLAN	ONTWIKKELEN 6 SPEER- PUNTEN	YNBUSINESS	WRK.frI/	FOUNED IN THE NORTH
OPBRENGSTEN					
Contractpartner onderwijs	€ 242.000	€ -	€ -	€ -	€ -
Contractpartner bedrijfsleven	€ 72.600	€ -	€ -	€ -	€ -
Contractpartner provincie	€ 240.000	€ 300.000	€ 700.000	€ 400.000	€ -
Contractpartner gemeenten	€ 121.000	€ -	€ -	€ 50.000	
Projecten/opdrachten	€ -	€ -	€ 282.480	€ 50.000	€ 434.600
Totaal	€ 675.600	€ 300.000	€ 982.480	€ 500.000	€ 434.600

TOERIMSE ALLIANTIE FRYSLÂN	VITALE LOGIES ACCOMMODATIES	DE UITKIJKERS	MERKPOSITIONERING FRYSLÂN	EUROPA PACT FRYSLÂN	
-	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 242.000
-	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 72.600
260.000	€ 576.118	€ 125.000	€ 125.000	€ 75.000	€ 2.801.118
-	€ -	€ 100.000	€ 80.000	€ -	€ 351.000
-	€ -	€ 35.000	€ -	€ -	€ 802.080
260.000	€ 576.118	€ 260.000	€ 205.000	€ 75.000	€ 4.268.798

Innovatiepact Fryslân (IPF) moet volop inzetten op het slim door vertalen van de ambities naar acties, hieronder een overzicht van alle acties in 2024 en 2025:

Actie 1

In 2024 en 2025 wordt er uitvoering gegeven aan de ontwikkel- en investeringsagenda voor AgroFood met de focus op de gezonde bodem en duurzame technologie. Vanuit dit Friese perspectief zal er opgebouwd worden naar een Noordelijke propositie met een sterke verbinding naar de landelijke en Europese agenda's. Daarnaast wordt er uitvoering gegeven aan de programma's: Sluiting Nutriënten Kringlopen, Bodem Campus en Sûne Grûn. In 2024 en 2025 zijn de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- Het netwerk Sûne Grûn heeft zich definitief gevestigd. Boeren en grootgrondbezitters hebben met elkaar het bodemstatuut onderschreven en de drie transitieprogramma's zijn operationeel gestart;
- De Bodemcampus is duurzaam gestart met een landelijke positie;
- De fieldlabs die bijdragen aan het sluiten van de nutriëntenketen (Biosintrum, Spoordok Leeuwarden en het DNA-lab) zijn meerjarig gefinancierd.

Actie 2

In 2024 en 2025 zal er worden ingezet op het stimuleren en verbinden van een gedragen samenwerking tussen kennispartners in de koppeling tussen bodem en water tot een volwaardige Bodem Campus (zie ook speerpunten AgroFood). Verder zal er worden toegewerkt naar een structurelere aansluiting met de Noordelijke waterstofagenda en aansluiting met het programma Fascinating en de agenda voor de eiwittransitie (zie ook speerpunt AgroFood). In 2024 en 2025 zijn, naast de Watercampus Actieagenda, de volgende zichtbare resultaten geboekt vanuit de kracht van de Watercampus als 'enabler' voor andere sectoren, door de ontwikkeling van:

- Een cross-sectorale innovatie tussen water en circulaire plastics;
- Een cross-sectorale innovatie tussen water en bodem (zie AgroFood);
- Een cross-sectorale innovatie tussen water en waterstof.

Actie 3

In 2024 wordt de roadmap verder geoperationaliseerd in verschillende ontwikkel- en investeringsagenda's met extra aandacht voor de koppeling met de kennispartners en de ontwikkeling van de vestigingsvoorwaarden met de overheden. Daarnaast zal er verder gebouwd worden naar een internationaal netwerk en Europese samenwerking door het benutten van het netwerk van de European Digital Innovation Hub, de Artificiële Intelligentie Coalitie Noord-Nederland en het vormen van een coalitie op Autonomous Systems. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- Realisatie van de eerste werkelijk vorming van het Centre for Autonomous Systems en een structurele in bedding in de Universiteit van het Noorden programmering;
- Realisatie van een sterke verbinding met vakmanschap (middelbaar beroepsonderwijs) door het vormen van een bedrijfspvakschool en een instrumentmakerij;
- Realisatie van een ontwikkelproces bij 60 Friese midden- en kleinbedrijven in het kader van de European Digital Innovation Hub.

Actie 4

In 2024 en 2025 blijven we via Chemport Europe en de Greenwise Campus aangesloten bij het noordelijke ontwikkeling rondom circulair maken van plastics. Verder zal er een meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda voor biobased materialen worden opgesteld in nauwe samenwerking met Vereniging Circulair Fryslân, waarbij we o.a. inzetten op nieuwe verdienmodellen en biobased bouwen. In 2024 en 2025 zijn de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- In 2024 is de Friese ontwikkelagenda Circular Materials vertaalt naar een meerjarige financieringsstrategie en actieprogramma's. Voor de circulaire materialen werken we aan de volgende ambities:
- Fryslân heeft een strategische positie in de feedstock van circulaire materialen door een sterk marktaandeel en de hoogste recyclegraad van Nederland;
- Een versterkte keten gericht op hoogwaardige toepassing van circulaire materialen (meer toegevoegde waarde per kg materiaal);
- Een maximale toepassing van biobased materialen in de realisatie van 17.500 woningen in Fryslân;
- De Friese overheden zijn landelijk koploper in toepassing van circulaire materialen in haar inkoopbeleid.

Actie 5

Begin 2025 zal er een meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda voor het speerpunt Maritime Technology worden opgesteld die aansluit bij de Maritime Board North Netherlands. Daarnaast heeft Fryslân de ambitie om te werken aan een Europees programma Fryske Marren 3.0 gericht op de elektrificatie van het Friese merengebied. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende resultaten geboekt:

- Friese ondernemers en onderwijsinstellingen zijn aangesloten op de noordelijke en landelijke netwerken en participeren mee in grotere fondsen en programma's om de 3 strategische lijnen en daarmee de toekomst van de Friese Maritiem te realiseren;
- De Provincie Fryslân heeft samen met de gemeente Súdwest-Fryslân haar plannen (inhoudelijk/financieel) gereed voor de elektrificatie van het Friese merengebied (infrastructuur) uitgewerkt. Daarmee wordt dit het grootste Europese fieldlab voor de elektrificatie van de pleziervaart.

Actie 6

In 2024 en 2025 zal er uitvoering gegeven worden aan het beleidsprogramma Gastvrij Fryslân 2028 waar ondernemers, onderwijs en overheden samen invulling geven aan de 7 principes van slimme groei. Samen met Marrekrite, Merk Fryslân, Fries Planbureau en IPF gaan we toewerken naar één 'Huis voor de Gastvrijheid' waarin deze organisaties samen met de overheden en het onderwijs samenwerken aan slimme groei. In 2024 en 2025 zijn onder andere de volgende zichtbare resultaten geboekt:

- De gastvrijheidssector is de mede oplosser van maatschappelijke vraagstukken. Denk bijvoorbeeld nieuwe verdienmodellen voor boeren en natuurorganisaties. De sector zit stevig aan tafel bij de gebiedstafels en zet in op het versterken van de belevingskwaliteit en nieuwe (cross-sectorale) verdienmodellen;
- Fryslân is in 2025 de fiets- en waterprovincie van Nederland en is de meest duurzame en circulaire Europese topbestemming. Waar je kunt wonen en recreëren op het water. Waar we energie uit water halen. Ons voedsel op water verbouwen. Het zuiverste drinkwater hebben. Waar stad en platteland via water met elkaar verbonden zijn. Waar onze OV-knooppunten met het water verbonden zijn. Daarvoor willen we de kracht van water en het (be)leven van het water meer prominent doorontwikkelen en cross-sectoraal te versterken als de mooiste Europese waterbestemming (onze Blauwe Goud);
- Werknemers in de gastvrijheidssector blijven langer en jaarrond in de sector werkzaam of combineren het werk in de

gastvrijheidssector met een andere sector, zoals bijvoorbeeld zorg. Hiervoor gaan we bij- en omscholingsprogramma's aanbieden.

Actie 7

In 2024 zal er een toekomstbestendige governance voor IPF worden geïmplementeerd waarbij de overheden geïntegreerd zitting kunnen nemen in deze samenwerkingsvorm. In 2024 zal de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta worden herijkt en zetten we gerichte koers zetten op de 6 economische speerpunten en het versterken van de essentiële bouwstenen voor een vitale regio op het gebied van leven, ondernemen en leren.

In 2024 zal er in samenspraak met de F4-gemeenten en de Provinsje Fryslân een strategie worden ontwikkeld hoe de overheden meer strategisch kunnen samenwerken als waren zij één overheid richting ondernemers en onderwijs. Waarbij er een heldere rolverdeling komt tussen wat doen we samen én wat doet iedereen voor zich.

Daarnaast willen we tot een meer georganiseerde achterban van ondernemingen komen, zodat ondernemers meer betrokken, geïnformeerd en geactiveerd kunnen worden. Voor het onderwijs en overheden is het belangrijk dat er een goede vertegenwoordiging is namens de Friese ondernemers.

Actie 8

In 2024 en 2025 wil de directie aandacht besteden in het verder benutten van de kwaliteit(en) aan de organisatie en deze breder inzetten over de programma's heen. Doel is één wendbaar team dat dienstbaar is aan het collectief en snel kan inspelen op actuele ontwikkelingen. Aanvullend gaan we aan de slag met de persoonlijke ontwikkeling en het meer projectmatig en procesmatig werken.

Daarnaast wil de organisatie de verbonden partijen de ruimte bieden om medewerkers tijdelijk of voor een langere periode in te zetten bij IPF. Hiermee bewerkstelligen we meer verbondenheid. Kunnen we over en weer van elkaar leren en het ecosysteem voeden. Daarnaast kan talent zich over organisaties heen zich ontwikkelen en versterken we het netwerk.

Actie 9

Het ontwikkelen van de 6 speerpunten willen we samen met de Provinsje Fryslân in 2023 structureel gaan organiseren en onderdeel maken van de opdracht aan het IPF. Dit betekent dat IPF specialistische ontwikkelaars wil gaan aanstellen. Samen met het boegbeeld van het betreffende speerpunt gaat men actief aan de slag met ondernemers, onderwijs en overheden in het vormgeven van meerjarige ontwikkel- en investeringsagenda's en de uitvoering daarvan.

In 2024 en 2025 zal IPF samen met de Provinsje Fryslân en het Fries Planbureau (FP) de economische monitor van de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta (als onderdeel van de monitor Brede Welvaart) doorontwikkelen zodat er actueel inzicht is in de ontwikkelingen en het strategisch platform, bestuur en directie tijdig kunnen bijsturen.

Actie 10

Begin 2024 is de intentie omgezet in een onderwijsakkoord inclusief een werkprogramma waarin de onderwijsinstellingen met elkaar uitvoering geven aan de zeven ontwikkellijnen.

Actie 11

In 2024 en 2025 helpt IPF mee in het creëren van de randvoorwaarden voor het mogelijk maken van internationaal onderwijs in Fryslân en een TalentHub. In 2025 is er primair en voortgezet internationaal onderwijs in Leeuwarden en is er een plan uitgewerkt voor een TalentHub.

Actie 12

IPF biedt hulp en ondersteuning via twee merkregisseurs in het implementeren van de merkessentie bij ondernemers, onderwijs en overheden. Begin 2024 zal de implementatie worden afgerond. Het is de intentie dat het merkmanagement duurzaam zal worden geborgd bij een nader te bepalen organisatie.

Actie 13

In 2024 en 2025 zullen we het programmaplan uitvoeren. We hebben als doel om elke maand minstens één bijeenkomst te organiseren waarin we met elkaar in gesprek gaan. Bovendien zijn we van plan om samen te werken met Mooi Nederland en het ministerie van Binnenlandse Zaken om in het Arcadijaar 2025 een panorama te ontwikkelen, vergelijkbaar met Places of Hope in 2018. Met dit panorama willen we toekomstthema's middels verbeeldingskracht laten zien. Daarnaast gaan we onderzoeken of we een instrument kunnen creëren, een soort 'innovatiefunnel', die ideeën die ontstaan vanuit de dialoogsessies kunnen omzetten naar concrete innovatieprojecten voor kleine en middelgrote bedrijven.

Actie 14

In 2024 gaan we samen met de Provinsje Fryslân een pilot draaien op gebied van het speerpunt Circular Materials, waar we research & development professionals uit de hightechindustrie koppelen aan de creatieven uit de designindustrie. Dit willen we doen door ze samen aan de slag te laten gaan met een Circulair Design Challenge op het gebied van biobased materialen.

Actie 15

In 2024 en 2025 organiseren we samen met stichting Friesche Compagnie, FB Oranjewoud en PlusNauta een Friese Kansen bijeenkomst op Vlieland.

Actie 16

In 2024 en 2025 zal uitvoering gegeven worden aan het nieuwe programmaplan YnBusiness. De aansturing zal net als alle andere programma's worden ondergebracht in de governance van IPF. Daarnaast zal YnBusiness in 2024 en 2025 uitvoering geven aan het ondernemersloket vanuit European Digital Innovation Hub.

Actie 17

In 2024 gaan Founded in Friesland, Founded in Groningen, Provincie Drenthe, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij Noord-Nederland en Universiteit van het Noorden samen één noordelijk startup en scale-up programma uitvoeren (Founded in the North) voor de jaren 2024-2027.

Actie 18

WRK.frl/ richt zich de komende 2 jaar op de (door)ontwikkeling van het digitale platform met state of the art technieken, waarbij het ontzorgen van werkgevers en (potentiële) werknemers voorop staat. Daarmee vereenvoudigen we het vinden van een duurzame match tussen werkgevers en werknemers. Verder zetten we in op gerichte marketing-, promotie- en wervingscampagnes om mensen binnen en buiten de regio aan te moedigen voor een carrière in Fryslân in lijn met de merkpositionering van Fryslân. De komende jaren staat ook in het teken van de toekomstbestendige borgen van WRK.frl/ in het ecosysteem. Eigenaarschap en samenwerking creëren tussen ondernemers, onderwijs en overheden voor de aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt.

Actie 19

In 2024 en 2025 zal uitvoering gegeven worden aan het platform TAF en programma Vitale Logiesaccommodaties. Het programma Toerisme Challenge ronden we begin 2024 af. Voor Dagrecreatieve Netwerken loopt er een verkenning om deze begin 2024 onder te brengen bij het recreatieschap Marrekrite.

Actie 20

IPF is lid van de stuurgroep EPF en middels een faciliteringsovereenkomst zorgt het voor de personele en financiële ondersteuning van het programmabureau. Het EPF zal inhoudelijk de komende periode extra aandacht besteden aan de ontwikkelkracht naar Europese fondsen van lighthouse programma's. Het IPF zal actief bijdragen aan de ontwikkeling van de lighthouse programma's in relatie tot de doorvertaling van de Economische Samenwerkingsagenda Blue Delta.

Mienskip

De sleat mei kikkertsblom
De úttrape wâl in byt begroeid
Ofearde pôle en tehaffle reid
De miedkraach mei syn dracht
Fan klaver, blommeguod en al
Wat op 'e seine wachtet
Kaam gear yn my

It lûd, dat fan 'e hiemen komt
It balten dat oer 'e lânen klinkt
En al 't bedriuw dat libben om my hinne giet
Kaam gear yn my

It folk dat hjir syn wenstee hie
En wat der bodde en wrotte d'ieuwen oer
En al wat hjir troch bloei en stjerren gong
Kaam gear yn my

FRIESE DICHTER OBE POSTMA, 1926

Gemeenschap

De sloot met kikkerbeet
De uitgetrapte wal karig begroeid
Afgegraasde stek en aangevreten riet
De weide met zijn dracht
Van klaver, bloemetjes en al
Wat op de zeis wacht
Werd één in mij

't Geluid dat van de erven komt
't Geloei dat door de velden klinkt
En heel 't gewoel dat me zo levendig omgeeft
Werd één in mij

Het volk dat hier zijn woonstee had
En wat er sloofde en zwoegde eeuw na eeuw
En al wat hier door bloei en sterven ging
Werd één in mij

VERTALING JABIK VEENBAAS

IPF

